

Trakya Kalkınma Ajansı
ÇİFTÇİ ALGISI ANALİZİ

KANTİTATİF RAPOR
ANKET ÇALIŞMASI

TRAKYA 2013

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	6
ÖZET BULGULAR.....	7
1. Hanehalkı bilgileri.....	8
2. Görüşülen kişiler – Demografi.....	8
3. Temel bulgular.....	8
Göç.....	9
Kooperatif üyeliği.....	9
Bitkisel üretim.....	9
Hayvancılık.....	10
Gelir.....	11
Diğer Bulgular.....	11
YÖNTEM VE ÖRNEKLEM TASARIMI.....	13
1. Örneklem.....	14
ANKET UYGULAMASI.....	17
ÇALIŞMANIN BULGULARI.....	19
1. Hanehalkı bilgileri.....	20
2. Görüşülen kişiler - Demografi.....	29
3. Temel bulgular.....	36
Göç.....	42
Kooperatif üyeliği.....	46
Bitkisel üretim.....	49
Hayvancılık.....	62
Alternatif ürünler ve eğitim.....	70
Temel sorunlar.....	73
Ekonomik durum değerlendirmesi.....	77

TABLolar

Tablo 1 Örnekleme Belirlenmesi	15
Tablo 2 Anket Sayılarının Yerele Dağılımı	16
Tablo 3 Hanede Yaşayan Kişilerin Çalışma Durumu	24
Tablo 4 Hanede Yaşayan Kişilerin Sigortalılık Durumu	25
Tablo 5 Görüşülen Kişinin Çalışma Durumu.....	33
Tablo 6 Görüşülen Kişinin Sigortalılık Durumu.....	34
Tablo 7 Görüşülen Kişinin İşyerinde Çalıştığı Süre	35
Tablo 8 Kooperatif Üyeliği Dağılımı	47
Tablo 9 Kooperatife Üye Olma Nedenleri	48
Tablo 10 Kooperatife Üye Olmama Nedenleri	49
Tablo 11 Bitkisel Ürün Üretimi	50
Tablo 12 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Buğday Üretimi.....	51
Tablo 13 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Ayçiçeği Üretimi.....	51
Tablo 14 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Yem Bitkileri Üretimi.....	52
Tablo 15 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Çeltik Üretimi	52
Tablo 16 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Bağcılık.....	52
Tablo 17 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Arpa Üretimi	53
Tablo 18 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Mısır Üretimi	53
Tablo 19 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Meyve Üretimi.....	53
Tablo 20 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Sebze Üretimi	54
Tablo 21 Ürünlere Göre Üretim Yapılan Alan Büyüklükleri İçin Varyasyon Katsayıları	55
Tablo 22 Ekili Alanların Yüzölçümü	55
Tablo 23 2012 Yılında İşlenen Arazinin Mülkiyet Durumu	56
Tablo 24 Kiralanan Arazilerin Büyüklüğü.....	56
Tablo 25 Belirli Bir Ürünün Üretim Kararında Etkili Olan Unsurlar	57
Tablo 26 2007–2012 Tarımsal Üretimden Gelir Elde Etme Durumu	58
Tablo 27 Son 5-6 Yılda Üretimden Vazgeçilen Ürün.....	58
Tablo 28 Yeni Ürüne Geçiş Nedenleri.....	58
Tablo 29 2007-2012 Arasında Üretim Düzeyi Değişimi	59
Tablo 30 Üreticinin Fiyat Belirleme Gücü.....	60
Tablo 31 Tarım Makinesi Sahipliği	61
Tablo 32 Yeni Tarım Makinesi Alma Durumu.....	61
Tablo 33 Hayvancılık	62
Tablo 34 Büyükbaş Hayvancılık.....	63
Tablo 35 Koyun Yetiştiriciliği	63
Tablo 36 Keçi Yetiştiriciliği.....	63
Tablo 37 Kümes Hayvanı Yetiştiriciliği	64
Tablo 38 Hayvancılık Gelirinin Kaynağı	64
Tablo 39 Hayvansal Üretimden Gelir Elde Etme Durumu	64
Tablo 40 Bazı Cins Hayvanların Üretimden Vazgeçilmesinin Nedeni	65
Tablo 41 Hayvancılığın Tamamen Bırakılmasının Nedenleri	66
Tablo 42 2007'den 2012'ye Tarım Ve Hayvancılık Gelir Değişimi.....	66
Tablo 43 Hanenin Tarım Dışı Geliri	66
Tablo 44 Tarım Dışı Gelir Elde Etme Süresi	67

Tablo 45 Tarım ve Hayvancılık Ürünlerini Pazarlama Biçimi	67
Tablo 46 Hayvancılık Ürünleri	68
Tablo 47 Devlet Teşvikleri.....	68
Tablo 48 Son 5 Yılda Tarım Arazisi Alma/Satma	69
Tablo 49 Arazi Satma Nedeni	69
Tablo 50 Seracılık	70
Tablo 51 Tarım Konusunda Eğitim Ve Bilgilendirme Faaliyetlerinden Haberdarlık.....	70
Tablo 52 Tarım Konusunda Eğitim Ve Bilgilendirme Faaliyetlerine Katılım.....	70
Tablo 53 Eğitimlerden Memnuniyet	71
Tablo 54 Eğitimlerden Memnuniyetsizlik/Yararlanmama Nedeni	71
Tablo 55 Üretim Süreçleri Konusunda Kendisini Geliştirme	72
Tablo 56 Köyün Sorunları.....	73
Tablo 57 Köyde Çevre Sorunları Yaşanıyor mu?	74
Tablo 58 Köyün Başlıca Çevre Sorunları	74
Tablo 59 Arazi Toplulaştırılması Yapılan Köyler.....	75
Tablo 60 Arazi Toplulaştırılması Konusundaki Düşünceler	76
Tablo 61 Beş Yıl Öncesine Göre Hanenin Ekonomik Durumu	77
Tablo 62 Önümüzdeki Beş Yılda Hanenin Ekonomik Durumu	77
Tablo 63 Ekonomik Durumuna İlişkin Beklentisi Olumsuzsa, Önlem Alma Düşüncesi	77
Tablo 64 Ekonomik Durumunu Düzeltme Yönünde Alınması Düşünülen Önlemler	78
Tablo 65 Devlet Desteklerine İlişkin Görüşler	79

GRAFİKLER

Grafik 1 Hane Bireylerinin Cinsiyeti	20
Grafik 2 6 Yaş Üzeri Hanehalkı Bireylerinin Dağılımı	21
Grafik 3 Hanehalkı Bireylerinin Medeni Durumu	22
Grafik 4 Hanehalkı Bireylerinin Eğitim Durumu	23
Grafik 5 Hanehalkı Bireylerinin Çalışma Durumu	24
Grafik 6 Çalışan Hanehalkı Bireylerinin Mesleği.....	26
Grafik 7 Hanehalkı Bireylerinin İşyerinde Çalıştığı Süre.....	27
Grafik 8 Hanehalkı Bireylerinin Aylık Geliri	28
Grafik 9 Görüşülen Kişinin Cinsiyeti.....	29
Grafik 10 Görüşülen Kişinin Yaşı.....	30
Grafik 11 Görüşülen Kişinin Medeni Durumu	31
Grafik 12 Görüşülen Kişinin Eğitim Durumu.....	32
Grafik 13 Görüşülen Kişinin Çalışma Durumu.....	33
Grafik 14 Çalışanların Mesleği	34
Grafik 15 Görüşülen Kişilerin Aylık Geliri	35
Grafik 16 Yaşanan Konutun Maliyeti	36
Grafik 17 Yaşanan Konutun Büyüklüğü.....	37
Grafik 18 Aylık Hanehalkı Geliri.....	38
Grafik 19 Zorunlu Harcamalardan Sonra Elinizde Para Kalıyor mu?	39
Grafik 20 Faaliyet Gerçekleştirme Sıklığı	40
Grafik 21 Son Altı Ayda Teknoloji Kullanma Sıklığı	41
Grafik 22 Yaş Gruplarına Göre Bilgisayardan İnternete Girme Oranı	42
Grafik 23 Hane Üyelerimizden Göç Eden Oldu mu?	43
Grafik 24 Hanehalkı Üyeleri Kaç Yıl Önce Göç Etmışlerdir?.....	44
Grafik 25 Göç Etmenin Nedenleri	44
Grafik 26 Göç Eden Hanehalkı Üyenizinin Geri Dönme İhtimali Var mı?.....	45
Grafik 27 Bir Kooperatife Üye misiniz?	46
Grafik 28 Tarımsal Ürün Üretim Miktarları Değişimi.....	59
Grafik 29 2007'den 2012'ye Makine Sayısında Yaşanan Değişim	62
Grafik 30 Üretim Miktarını Değiştiren Üreticilerin Toplam Üreticiler İçindeki Payı	65

SUNUŞ

TR21 Trakya Bölgesi tarımda ayçiçeği, çeltik ve buğday gibi ülkemizin ithal ettiği önemli ürünlerin üretimi ile stratejik öneme sahip olan bir bölge olmanın yanı sıra tarımda önemli bir tecrübeye sahip olan insan kaynakları ve modern mekanizasyonun kullanıldığı tarımsal üretimi ile Türkiye tarımsal üretimi içinde önemli bir yere sahiptir. Üretimde mekanizasyon, toprak verimliliği ve diğer üretim koşulları arasında en önemli yere sahip olan insan kaynakları Trakya tarımına yön veren unsurdur.

TR21 Trakya Bölgesinde tarım sektöründe çalışan çiftçiler Cumhuriyet öncesinde başlayan bir tarımsal üretim tecrübesine sahiptirler. Bu tecrübenin bölge tarımını ve dolayısıyla da ülke tarımını geliştirmek için kullanılması için çalışmaların yapılması gereklidir.

Tecrübenin etkin şekilde tarımsal üretimde kullanılması, yeni üretim tekniklerini bilen ve kullanılabilen insan kaynaklarının yetiştirilmesi ve ülkemizin ihtiyaçlarını karşılayabilmenin ötesinde dünya tarım piyasasında rekabet edebilir bir tarım sektörünü oluşturabilmek adına tarımdaki insan kaynaklarımızın durumunu, karar alma süreçlerini ve gelişimini anlamak elzemdir.

Trakya Kalkınma Ajansı tarımda sektöründe faaliyet gösteren işletmeci, çalışan ve diğer insan kaynaklarının karar alma mekanizmalarının nasıl çalıştığını, karşılaşılan sorunları ve diğer tarımsal üretim ile ilgili konuları belirleyebilmek için “Çiftçi Algısı Analizi” çalışmasını yürütmüştür.

Çalışmada Ajansımız uzmanlarının da katılımı ile farklı karakteristiğe sahip seçilmiş köylerde çiftçiler ile odak grup toplantıları gerçekleştirilmiştir. Odak grup toplantılarına köyleri en iyi şekilde temsil edebilmesi adına farklı karakteristik gruplardan insanlarımız rassal olarak belirlenerek davet edilmiştir. Odak grup toplantılarından elde edilen sonuçlara ve bu konudaki bilimsel literatüre dayanan bir anket soru seti hazırlanmıştır. Bu anket ise TR21 Trakya Bölgesi’ni en iyi şekilde temsil edecek bir örneklem seçimi ile bölgede uygulanmıştır.

Çalışmanın sonuçları “Kalitatif Rapor” ve “Kantitatif Rapor” başlıkları ile iki rapor olarak hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Bu raporlardaki sonuçlar TR21 Trakya Bölgesi’nin gelişimine yön vermesi beklenen ve önemli stratejik bir belge olan “TR21 Trakya Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı”nın önceliklerinin belirlenmesi amacı ile de kullanılmıştır.

ÖZET BULGULAR

Trakya'nın Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinin köylerinde 18+ yaşlardaki kırsal nüfusu temsil eden bir tarım araştırması yürütülmüştür. Saha çalışması 26 Mart - 28 Nisan 2013 tarihleri arasında tamamlanmış, toplam 998 görüşme değerlendirmeye alınmıştır.

1. Hanehalkı bilgileri

Araştırma kapsamında toplam 998 hanede yaşayan 3091 kişiye ilişkin bilgi sağlanmıştır.

Altı yaş üzerindeki hanehalkı üyelerinin ortanca (medyan) yaşı 47'dir. Buna göre Trakya'da kırsal nüfus Türkiye genelindekinden çok yaşlıdır (Türkiye belde ve köylerde medyan yaş: 30).

Hanehalkı üyelerinin yüzde 69'u evli, yüzde 25'i bekârdır.

Hanede yaşayan kişilerin yüzde 66'sı en çok ilkokul mezunudur.

Hanede yaşayan kişilerin yüzde 40'ı çalışmakta, yüzde 60'ı ise çalışmamaktadır.

Çalışanların yüzde 90'ının mesleği çiftçiliktir.

Çalışanların yüzde 30'nun aylık geliri 1000 TL'nin altındadır.

Hanehalkı üyelerinin yüzde 89'u değişik kurumlar aracılığıyla sosyal güvenlik imkânlarından yararlanmaktadır.

2. Görüşülen kişiler - Demografi

Görüşülen kişilerin yüzde 98'i erkektir. Bunların yüzde 88'i evli, yüzde 8'i bekârdır.

Görüşülen kişilerin ortalama yaşı 51,2'dir.

Görüşülen kişilerin yüzde 74'ü en çok ilkokul mezunudur.

Görüşülen kişilerin yüzde 98'i çalışmaktadır; bunların yüzde 40'tan çoğu emekli olduğu halde çalışmayı sürdürmektedir. Çalışanların yüzde 99'unun mesleği çiftçiliktir.

3. Temel bulgular

Görüşülen kişilerin yüzde 95'e yakını ev sahibidir, yüzde 5'e yakını ise akraba evinde oturmaktadır.

Görüşülen hanelerin aylık ortanca (medyan) hane geliri 1500-1999 TL arasındadır ve bu rakam Türkiye kırsal ortalamasının üzerindedir (2011'de 1207 TL). Aylık hane geliri 1000 TL'nin altında olan ailelerin oranı yüzde 12 dolayındadır. Hanelerin yarıdan çoğunun (yüzde 58) aylık geliri 1000-2000 TL arasındadır.

Hanelerin üçte birine yakınında (yüzde 32) bilgisayar, dörtte bire yakınında (yüzde 24) internet bağlantısı vardır. Bu rakamlar da Türkiye kırsal ortalamalarından yüksektir.

Düzenli olarak gazete okuyanların oranı yüzde 36'dır. Sinema, tiyatro, konser gibi etkinlikler ve kitap okuma alışkanlığı çok zayıftır.

Göç

Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğu (yüzde 97) bulunduğu köyde doğup büyümüştür.

Hanelerin 138'i (toplam hanelerin yüzde 14'ü) Türkiye'nin çeşitli illerine ve yurtdışına göç vermiştir. Göç edenlerin yüzde 40'ı İstanbul'a gitmiştir.

Son beş yılda göç edenlerin oranı yüzde 36'dır. Son 6-10 yıl arasında göç edenlerin oranı ise yüzde 27'dir.

Göç eden nüfusun yarısından çoğu (yüzde 57) iş bulmak, para biriktirmek, geçim gibi ekonomik nedenlerle bu yola başvurmuştur.

Kooperatif üyeliği

Görüşülen hanelerin büyük çoğunluğu (yüzde 83) en az bir kooperatife üyedir. En yüksek oranda üye olunan kooperatif tarım kredi kooperatifleridir (belirtilme sıklığı yüzde 64).

Bir kooperatife üye olmanın başlıca nedeni, "ürün alıp vermek" başlığı altında toplanabilir (belirtilme sıklığı yüzde 31). Ayrıca kooperatiften kredi ya da krediyle gübre, tohum vb almak gibi nedenler de üye olmanın başlıca nedenleri arasındadır.

Bitkisel üretim

Bölgede en yaygın olarak üretilen bitki buğdaydır; görüşülen kişilerin yüzde 92,3'ü buğday üretimi yaptığını belirtmiştir. Buğdayın ardından en yaygın üretilen ikinci bitki yüzde 83,2'lik üretimle ayçiçeğidir.

Katılımcılar toplam 63 bin 686 dekarlık bir alanda buğday, 53 bin 709 dekarlık bir alanda ise ayçiçeği üretimi yapmaktadır.

Ortalama arazi büyüklüğü buğday üretiminde 75,8 dekar, ayçiçeği üretiminde 70,9 dekar. Buğday üreten çiftçilerin yüzde 55,6'sı üretimi 50 dekar ya da daha küçük arazilerde yapmaktadır.

Ayçiçeği üreticilerinin yüzde 58,5'i 50 dekar ya da daha küçük alanlarda üretim yapmaktadır.

Katılımcılar tarafında üretim yapılan toplam arazi 127 bin 183 dekar'dır. Üreticilerin dörtte biri (yüzde 25,3) 50 dekar ya da daha küçük arazilerde üretim yapmaktadır.

Çiftçilerin yüzde 66'sı yalnızca kendilerine ait alanlarda üretim yaparken, yaklaşık üçte biri devlet, vakıf ve/ya şahıs arazilerini kiralayarak üretim yaptıkları araziye genişletmektedir.

2012 yılında 309 üretici toplam 33 bin 657 dekar arazi kiralamıştır.

Belirli bir ürünün seçilmesinde asıl belirleyici üretim alışkanlıklardır. Yem bitkisi üreticilerinin yüzde 94'ü, arpa üreticilerinin yüzde 88,9'u, buğday üreticilerinin yüzde 76,8'i ve ayçiçeği üreticilerinin yüzde 74,6'sı uzun yıllardır bu ürünleri yetiştirmektedir. Ürün seçimi konusunda toprağın üretime uygun oluşu ve iklim koşulları öbür önemli nedenler olarak belirtilmiştir.

2007–2012 döneminde üretim kararları ürün çeşidi açısından çok değişmemiş, üreticilerin yüzde birinden azı belirli ürünlerin üretimini tamamen sonlandırmıştır.

Buğday, ayçiçeği ve çeltik üreticilerinin yarısı 2007–2012 döneminde bu ürünlerin üretimini azaltırken, buğday ve ayçiçeği üreticilerinin yaklaşık dörtte biri üretim miktarlarını artırmıştır.

Üreticilerin üçte ikisi (yüzde 66,5) ürün fiyatlarının belirlenmesinde hiçbir etkisi olmadığını belirtmiştir.

Trakya'da seracılık sınırlı bir etkinliktir. Anket yapılan 91 köyün 14'ünde seracılık yapılmaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında gidilen köylerin hiçbirinde organik tarım yapılmadığı görülmüştür.

Tarım Makinesi

Üreticilerin dörtte üçü tarımsal üretimde traktör, pulluk ve tırmık gibi belli başlı tarım makinelerini kullanmaktadır.

Makinelerini yenilemeyi ya da mevcut makine parkını genişletmeyi düşünenlerin oranı çok düşüktür. Ayrıca son 5 yıllık dönemde üreticilerin makine kullanımlarını pek değiştirmedikleri görülmektedir. Buna koşut olarak üreticilerin büyük çoğunluğu önümüzdeki birkaç yılda yeni tarım makinesi almayı düşünmemektedir.

Hayvancılık

Görüşülen 998 kişiden 493'ü hayvancılıkla uğraşmakta, geri kalan 505 kişi hayvancılıktan gelir elde etmemektedir.

Geçen yıl (2012) hayvancılık yapan 493 kişinin yüzde 91,9'u büyükbaş, yüzde 22,2'si küçükbaş hayvancılıkla uğraşmıştır. Katılımcıların yaklaşık onda biri (yüzde 9,5) kümes hayvanları yetiştirmiştir.

Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan üreticilerin beşte üçünün 10 ya da daha az sayıda hayvanı vardır. Küçükbaş hayvancılıkta da benzer bir durum gözlenmektedir: 25 ya da daha az sayıda koyunu olan üreticiler toplam koyun yetiştiricilerinin yarısını oluşturmaktadır.

Büyükbaş hayvan üreticilerinin neredeyse tamamı (yüzde 95,4) elde ettikleri sütü satarak gelir elde etmektedir.

Küçükbaş hayvancılıkta ise hem süt, hem canlı hayvan satışı önemli yer tutmaktadır.

Gelir

Katılımcıların yüzde 53,6 tarım, yüzde 57,6'sı ise hayvancılık gelirlerinin 2007-2012 döneminde azaldığını belirtmişlerdir.

Hanelerin önemli bir çoğunluğu (yüzde 64) geçimlerini yalnızca tarımsal üretimle sağlamamaktadır. Yalnızca tarımsal gelirleriyle geçinen haneler üçte bir dolayındadır (yüzde 36). Görüşülen hanelerin dörtte bire yakınının (yüzde 23) tarım dışı geliri vardır. Tarım dışı geliri olan haneler son 10 yılda önemli oranlara ulaşmıştır. Tarım dışı geliri olanlar içinde 20 yıldan uzun süredir bu tür geliri olanların oranı yalnızca yüzde 3 iken son 5 yıl için bu oran yüzde 42'ye, son 10 yıl içinse yüzde 76'ya varmaktadır.

Tarımsal geliri olan 910 hanenin yalnızca yüzde 7'si bitkisel tarım ürünlerinin hepsini devlete, yüzde 22,5' ise hepsini tüccara vermektedir. Öte yandan ürünün hepsini ya da çoğunu devlete verenlerin oranı (yüzde 42) ile hepsini ya da çoğunu tüccara verenlerin oranı (yüzde 46) birbirine yakındır. Ürünlerini yarı yarıya devlete ve tüccara veren işletmelerin oranı ise yüzde 9'dur.

Hayvancılıkla uğraşan hanelerin yarıya yakını (yüzde 46) ürünlerinin hepsini süt birliğine ya da kooperatife vermektedir. Bütün ürünlerini mandıraya veren işletmelerin oranı ise yüzde 39'dur.

Diğer Bulgular

Anket yapılan köylerin 14'ünde seracılık yapılmaktadır. Görüşülen kişilerin yüzde 1'i seracılıkla uğraşmaktadır.

Anket yapılan köylerde organik tarımla uğraşan çiftçiye rastlanmamıştır.

Önemli bir çoğunluk (yüzde 83,5) devlet desteğinden yararlandığını, ama bunu yeterli bulmadığını belirtmiştir.

Görüşülen hanelerin yüzde 9'u geçtiğimiz beş yıl içinde tarım arazisi satın almıştır. Bu dönemde tarım arazisi satanların oranı ise yüzde 17'dir.

Görüşülen hanelerin yüzde 31'inin tarım ve hayvancılık konusundaki eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerden haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Yüzde 30'u ise eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinden haberdar olduğu halde hiç katılmamıştır.

Bu tür faaliyetlere geçmişte katılanların ve düzenli olarak katılanların yüzde 71'i bunlardan çok yararlandıklarını belirtmiştir.

Köylere ilişkin belirtilen başlıca sorunlar ekonomik, sosyal ve tarımsal üretime ilişkindir. Sorunların başında bir paket olarak ekonomik olanlar gelmektedir (belirtilme sıklığı yüzde 81). Buna bağlı olarak köylünün borçlu olması (yüzde 43), işsizlik (yüzde 39) ve ürünlerin pazarlama sorunları/satılmaması (yüzde 6) belirtilmiştir.

Arazi toplulaştırmasına ilişkin görüşler çoğunlukla olumludur. Bu olumlu görüşler başlıca üç başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi "tarla sayısının azalmasının getireceği ulaşım, zaman, emek tasarrufu"dur (toplam belirtilme sıklığı yüzde 45). İkincisi "ekonomik fayda"dır (topal belirtilme sıklığı yüzde 29). Üçüncüsü ise "toprağın daha iyi değerlendirilmesi"dir (toplam belirtilme sıklığı yüzde 21).

Önümüzdeki beş yılda ekonomik durumlarının daha kötü olacağını düşünen 248 çiftçinin yüzde 30'u önümüzdeki yıllarda ekonomik güçlüklerle karşı aktif bir tutum almaya eğilimlidir.

Çiftçi büyük çoğunlukla, Trakya 'da tarımın gelişmesi için devlet desteklerinin artırılması gerektiğini düşünmektedir. Yeni ürünler denenmesi ve kooperatifçiliğe önem verilmesi de gene çoğunlukla desteklenen önlemlerdir.

YÖNTEM VE ÖRNEKLEM TASARIMI

Araştırmanın kantitatif bileşeni Trakya köylerinde yaşayan yetişkin (18+ yaş) nüfusu temsil edecek bir anket uygulamasından oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü 1000 olarak saptanmıştır. Köyler nüfusa orantılı rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve bu yöntemin gereği olarak, seçilen her bir köyde eşit sayıda (10) görüşme yapılmıştır.

Örneklem dağılımında TÜİK 2011 Genel Seçim verileri temel alınmıştır.

1. Örneklem

Araştırmanın 1000 kişilik bir örnek kitleye uygulanması, araştırma sonuçlarının kuramsal olarak en kötü durumda (ana kitle varyansının maksimum olması) yüzde 95 olasılıkla yüzde $\pm 3,1$ hata payı içermesi anlamına gelmektedir. Bu düzeyde bir hata payının araştırma amaçlarına uygun olduğu kabul edilmiştir.

Örneklem planı Trakya'nın Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerinde 18+ yaşlardaki kırsal nüfusu temsil etmek üzere tasarlanmış, yetişkin köy nüfusunun genel kitle içindeki payı binde 5 kadar düşük olan iki ilçe (Kırklareli'nin Kofçaz ve Pehlivan köy ilçeleri) örneklem seçimine katılmamıştır. Bu durumda, üç ilin geri kalan 24 ilçesinden köyler çok aşamalı tabakalandırılmalı rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Trakya illeri (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) örnek kitle içinde nüfusları oranında temsil edilmiştir. Bu üç ilin kırsal kesimlerini temsil etmek üzere her ilden belirli sayıda birincil örnekleme birimleri (ilçe) seçilmiş, seçimde "ana kitle büyüklüğüne olasılıklı örnekleme yöntemi (*Sampling with Probability Proportional to Size – PPS*) kullanılmıştır.

İlçe seçiminden sonra her ilçede basit rassal örnekleme yöntemiyle köylere, ardından köylerde sistematik örnekleme yöntemiyle hanelere ulaşılmıştır. Seçilen her hanede bir kişiye anket uygulanmıştır.

Örneklem planı Trakya'nın 2011 genel seçim verileri temelinde oluşturulmuştur. Trakya'da 18+ yaş kırsal nüfusun illere göre dağılımı ve gerçekleştirilmesi planlanan anket sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1 Örneklem Belirlenmesi

İl	Kırsal yerleşimlerde 18+ yaş nüfus	Örneklem		Anket yapılacak birim sayısı
		Orantılı	Yuvarlama	
Edirne	106877	277	280	28
Kırklareli	89506	232	240	24
Tekirdağ	189361	491	480	48
Toplam	385744	1000	1000	100

PPS örnekleme yönteminde köylerin seçilme şansları, seçim işlemlerine başlanmadan önce, nüfus büyüklüklerine orantılı olarak artmakta ya da azalmaktadır. Örneğin Trakya bölgesinde Tekirdağ, Çorlu İlçesi Deregündüzlü Köyü'nün (kırsal seçmen nüfusu 73) örnekleme yer alma olasılığı, aynı ilçenin Velimeşe Köyü'nden (kırsal seçmen nüfusu 5.640) çok daha düşüktür. Bu iki birime eşit seçilme şansının verilmesi, örnek kitlede büyük yerleşimler aleyhine ve küçük yerleşimler lehine önemli bir sapmaya yol açar ve örnek kitle bütünü temsil etme niteliğini kaybeder. Bu nedenle her köyün seçilme şansı nüfus büyüklüğüyle doğru orantılı olmalıdır; dolayısıyla bazı köyler örnekleme hiç girmezken bazıları (örnekleme aralığına bağlı olarak) birden çok kez seçilmiştir.

PPS örnekleme yönteminin ikinci temel kuralına göre, seçilmiş birimlerin her birinde eşit sayıda anket yapılması gerekmektedir. Birimlerin toplam nüfus içindeki payları yukarıda belirtildiği gibi örnekleme işlemlerinin başında hesaba katılmış olduğundan, örneğin büyük birimlerde daha çok, küçük birimlerde daha az anket yapılması bu kez büyük yerleşimler lehine bir sapma yaratır.

Bu iki kural uyarınca örnekleme birimlerinde kaçar anket yapılacağına başından karar verilmelidir. Bu sayının "makul" düzeyde tutulması önemlidir: Sayı çok büyük tutulduğunda seçilecek köy sayısı azalacak ve örnek kitle temsil niteliğinden uzaklaşacak, çok küçük tutulduğunda ise hem maliyeti gereksiz ölçüde yükseltici, hem de anket uygulamasını zorlaştırıcı çok dağınık bir örnek kitleyle yüz yüze kalınacaktır. Kuruluşumuzun bugüne kadarki çalışmalarına dayanılarak her bir örneklem biriminde 10 anket yapılması kararlaştırılmıştır.

Yukarıdaki açıklamalar temelinde planlanan ve gerçekleştirilen birinci ve ikinci aşama örneklem dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 2 Anket Sayılarının Yerele Dağılımı

İl	İlçe	Köy	Planlanan anket sayısı	Gerçekleşen anket sayısı
Edirne	Merkez	Köşençiftliği, Doyran, Değirmenyeni	30	30
Edirne	Enez	Hasköy B.M, Sultaniçe	20	20
Edirne	Havsa	Naipyusuf, Necatiye, Osmanlı	30	30
Edirne	İpsala	Korucu, Yapıldak, Yenikarpuzlu, Esetçe	40	40
Edirne	Keşan	Pınar, Maltepe, Yerlisu, Türkmen, Gündüzler	50	50
Edirne	Lalapaşa	Doğanköy	10	10
Edirne	Meriç	Umurca, Yakupbey, Küplü	30	30
Edirne	Süloğlu	Keramettin	10	10
Edirne	Uzunköprü	Dereköy, Muhacirkadı, Sultanşah, Kırçasalih, Sığırcılı, Bildir	60	60
Kırklareli	Merkez	Asılbeyli, İnece, Dolhan, Üsküp, Armağan	50	50
Kırklareli	Babaeski	Karamesutlu, Katranca, Büyükmandıra, Karacaoğlan, Karahalil	50	50
Kırklareli	Demirköy	İğneada	10	10
Kırklareli	Lüleburgaz	Ceylanköy, Turgutbey, Büyükkarıştıran, Kırıkköy, Ahmetbey, Celaliye, Sakızköy	70	70
Kırklareli	Pınarhisar	Ataköy, Sütlüce	20	20
Kırklareli	Vize	Çakıllı, Okçular, Evrenli, Sergen	40	40
Tekirdağ	Merkez	Otmanlı, Ferhadanlı, İncik, Barbaros, Karacakılavuz, Hacıköy	60	60
Tekirdağ	Çerkezköy	Karlı, Yanıkağıl*, Uzunhacı, Bahçeağıl, Pınarca*, Kızılpınar*, Veliköy*, Karaağaç	150	148
Tekirdağ	Çorlu	Ahimehmet, Önerler, Seymen, Velimeşe*, Ulaş, Marmaracık	70	71
Tekirdağ	Hayrabolu	Kabahöyük, Çene, Şalgamlı	30	30
Tekirdağ	Malkara	Yenidibek, Bağpınarı, Çavuşköy, Çınaraltı, Ballı B.M, Mestanlar	60	59
Tekirdağ	Marmaraereğlisi	Çeşmeli, Yeniçiftlik	20	20
Tekirdağ	Muratlı	İnanlı	10	10
Tekirdağ	Saray	Çukuryurt, Yuvalı, Göçerler, Büyükyoncalı *	50	50
Tekirdağ	Şarköy	Gaziköy, Mursallı, Çınarlı	30	30
TOPLAM			1000	998

*Birden çok seçilen yerleşim yeri. Nüfusu çok olan bazı köylerde 20, iki tanesinde de 30 anket uygulanmıştır. Bu nedenle 1000 anket uygulamak için 91 köye gidilmiştir.

ANKET UYGULAMASI

Saha çalışması 26 Mart - 28 Nisan 2013 tarihleri arasında tamamlanmış ve kontrol işlemlerinden sonra toplam 998 görüşme değerlendirmeye alınmıştır

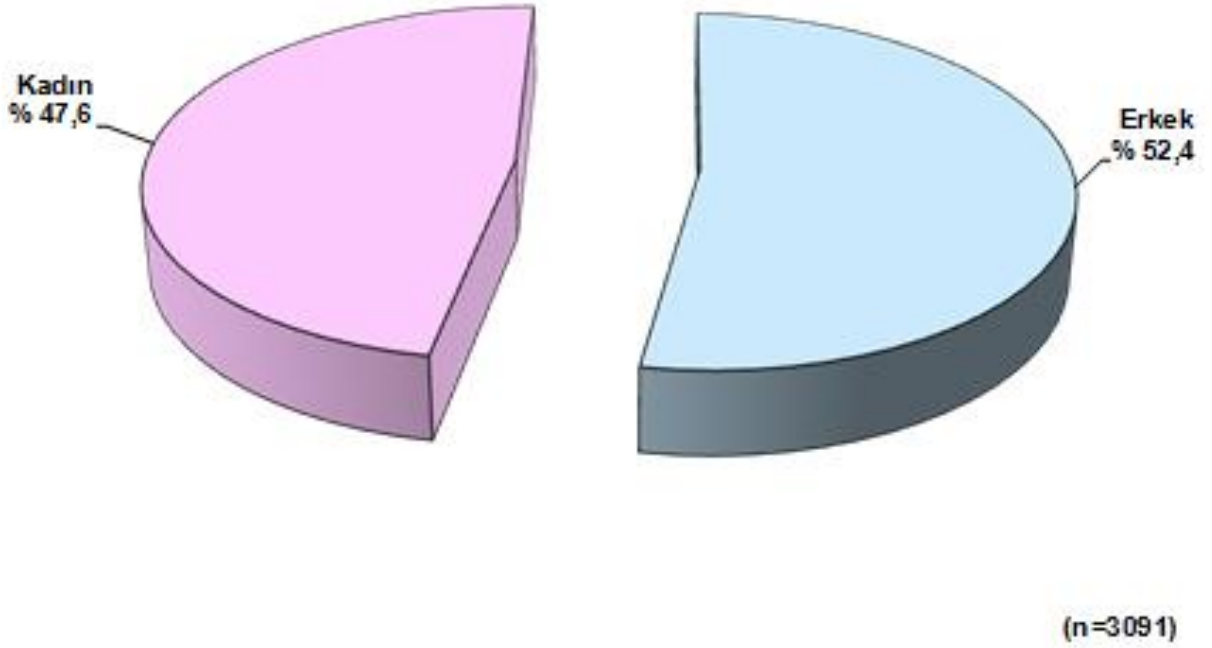
Araştırmada veri toplama aracı olarak toplam 81 soru içeren ve Trakya Kalkınma Ajansı'nın işbirliğiyle oluşturulan bir soru formu kullanılmıştır. Kesinleşen soru formu temelinde 25 Mart 2013'te İstanbul'da SAM uzmanlarının yönetiminde süpervizör ve anketör eğitimi gerçekleştirilmiştir. Saha uygulaması hanede yüz yüze görüşme yöntemiyle ve süpervizör denetiminde yürütülmüştür. Ayrıca SAM saha koordinatörü ve çalışmanın proje koordinatörü saha çalışmalarını yerinde izlemişlerdir. Tamamlanan anketlerin toplam yüzde 43'ü telefonla kontrol edilmiş, içerik denetimi ve kodlama sonrasında geçerli anketlerin veri girişi yapılmıştır.

ÇALIŞMANIN BULGULARI

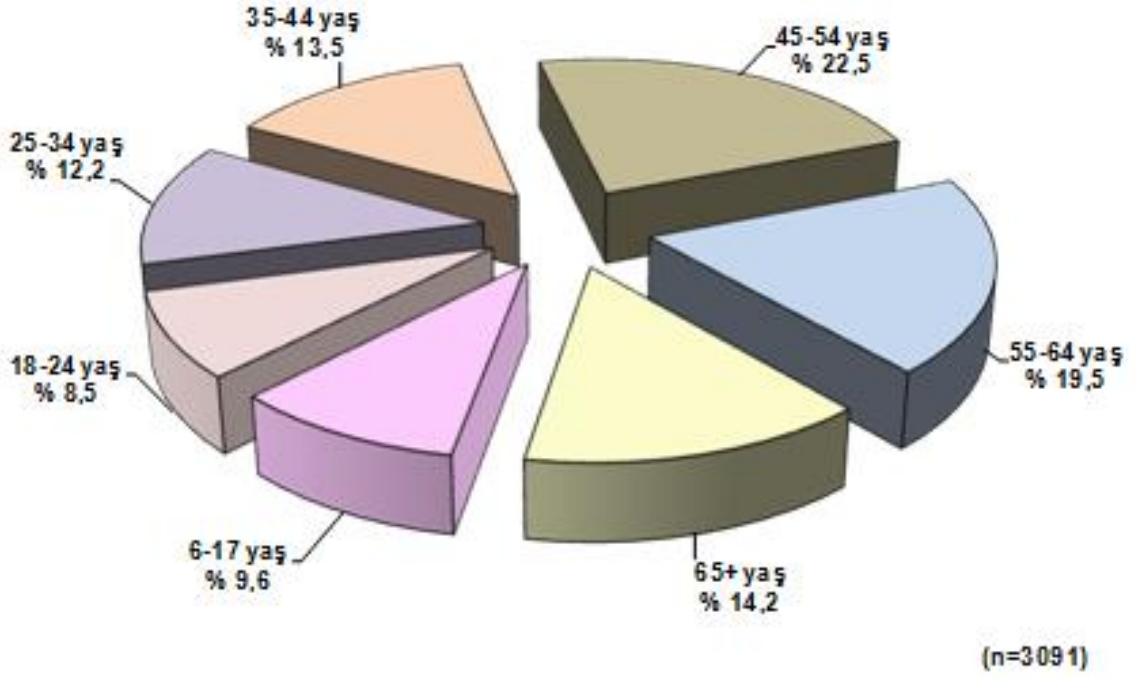
1. Hanehalkı bilgileri

Kantitatif çalışmanın başlangıcında görüşülen bütün hanelerde yaşayan okul çağının üzerindeki kişilerin demografik bilgileri ve çalışma durumlarına ilişkin veri toplanmıştır. Bu bağlamda toplam 998 hanede yaşayan 3091 kişiye ilişkin bilgi sağlanmıştır.

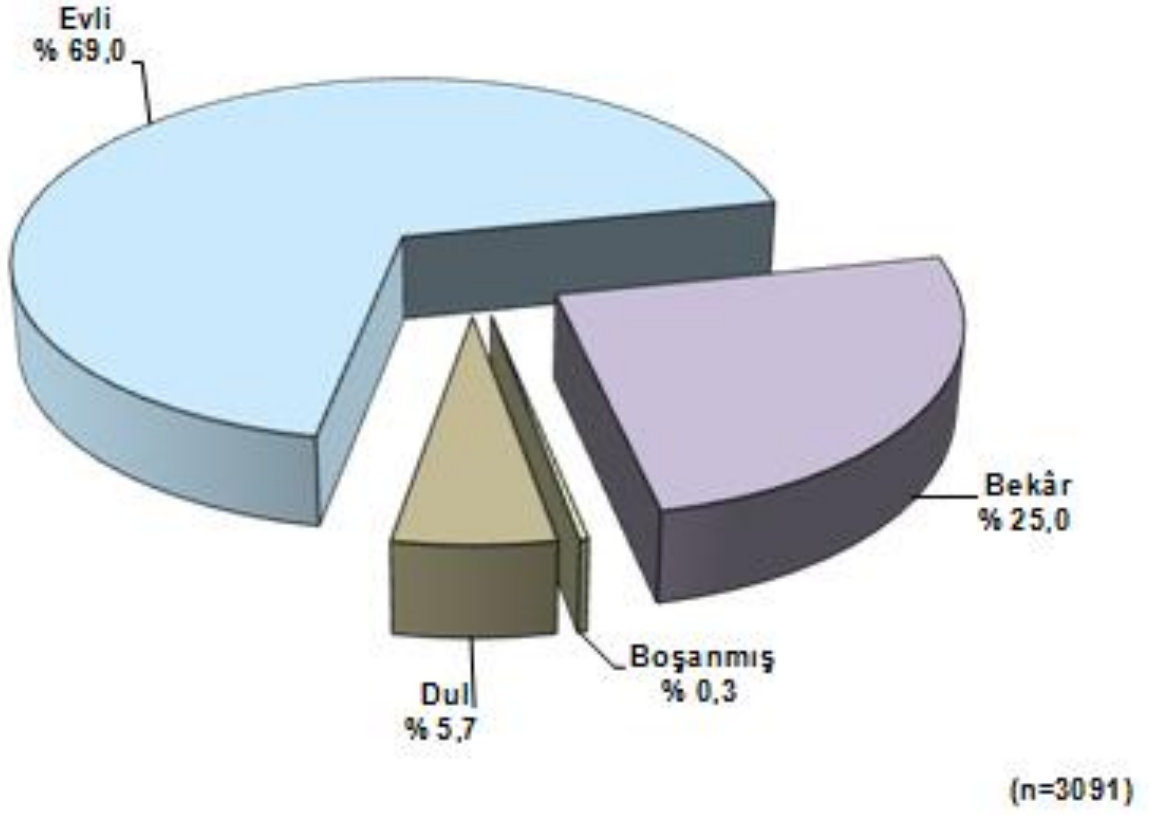
Grafik 1 Hane Bireylerinin Cinsiyeti

Hanede yaşayan 6 yaş üzeri kişilerin yüzde 48'i kadın, yüzde 52'si erkektir.

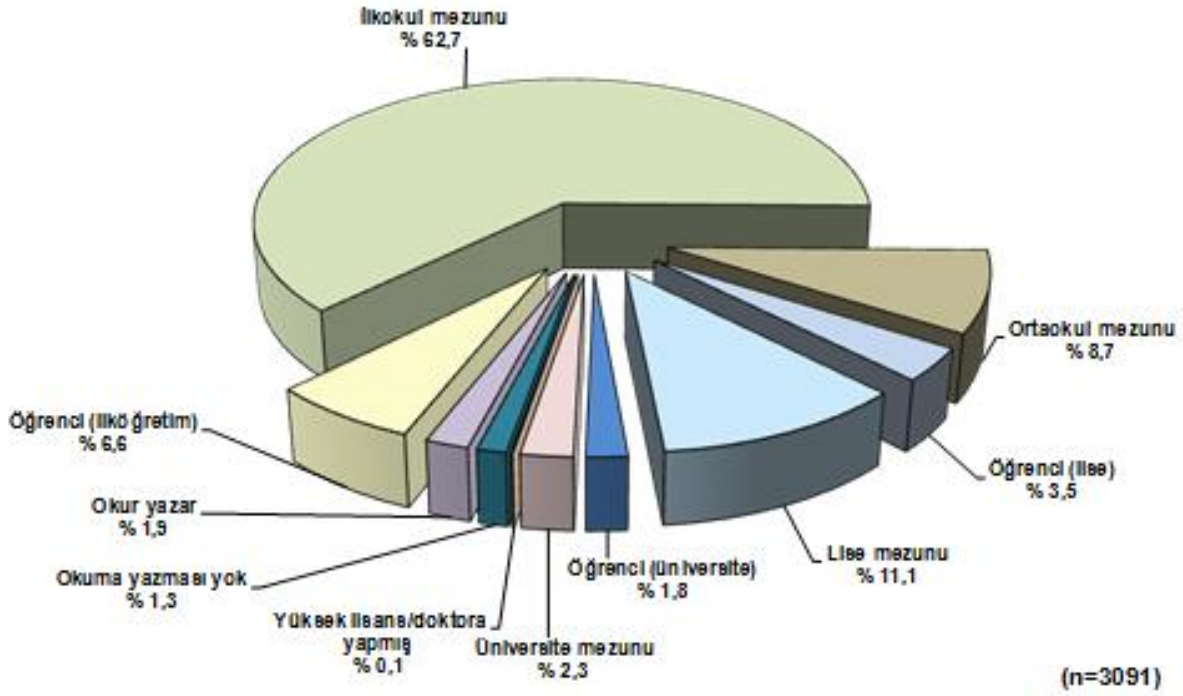
Grafik 2 6 Yaş Üzeri Hanehalkı Bireylerinin Dağılımı

Hanede yaşayan 6 yaş üzeri kişilerin ortanca (medyan) yaşı 47'dir. Türkiye genelinde belde ve köylerde medyan yaşla (30) karşılaştırıldığında Trakya'da kırsal nüfusun ortalamadan çok yaşlı olduğu görülmektedir.

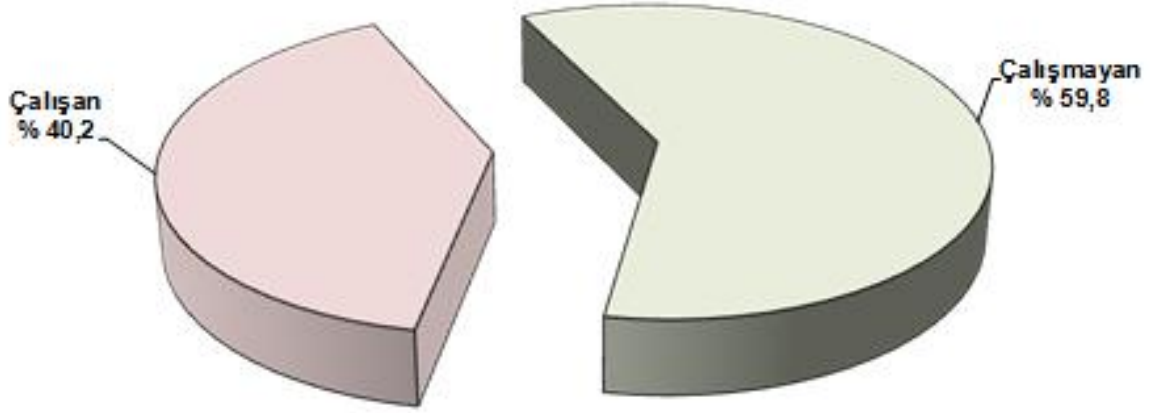
Grafik 3 Hanehalkı Bireylerinin Medeni Durumu

Hanede yaşayan kişilerin yüzde 69'u evli, yüzde 25'i bekârdır.

Grafik 4 Hanehalkı Bireylerinin Eğitim Durumu

İlköğretim öğrencileri dışarıda tutulduğunda hanede yaşayan kişilerin yüzde 66'sı en çok ilkokul mezunudur. Lise mezunları yüzde 11, üniversite mezunları yüzde 2,4'tür. Üniversite öğrencilerinin oranı ise yüzde 1,8'dir.

(n=3091)

Grafik 5 Hanehalkı Bireylerinin Çalışma Durumu

Hanede yaşayan kişilerin yüzde 40'ı çalışmakta, yüzde 60'ı ise çalışmamaktadır.

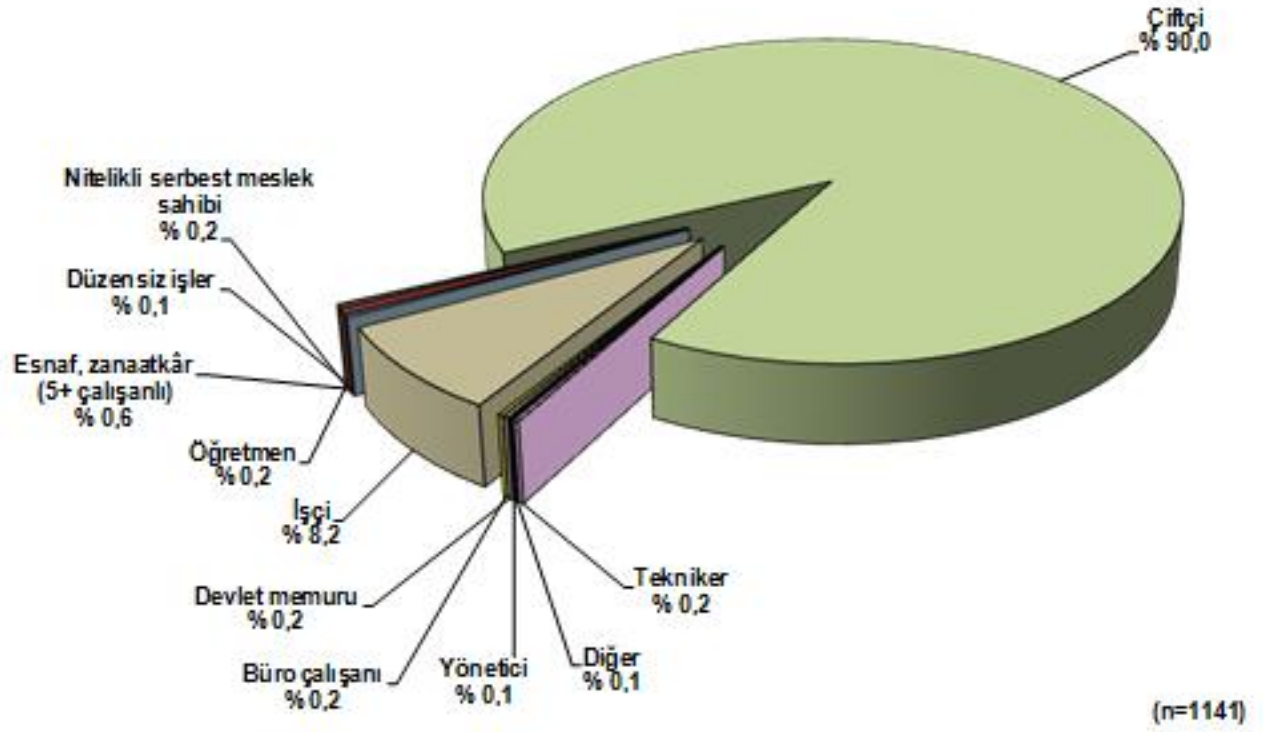
Tablo 3 Hanede Yaşayan Kişilerin Çalışma Durumu

	Sayı	Yüzde
Çalışıyor	816	26,4
Öğrenci, çalışıyor	422	13,7
Emekli, çalışıyor	4	0,1
Çalışan Toplam	1242	40,2
Ev hanımı, çalışmıyor	1070	34,6
Emekli, çalışmıyor	138	4,5
Öğrenci, çalışmıyor	362	11,7
Engelli, yaşlı, hasta çalışmıyor	95	3,1
İşsiz, iş arıyor	165	5,3
İşsiz, iş aramıyor	19	0,6
Çalışmayan Toplam	1849	59,8

Tablo 4 Hanede Yaşayan Kişilerin Sigortalılık Durumu

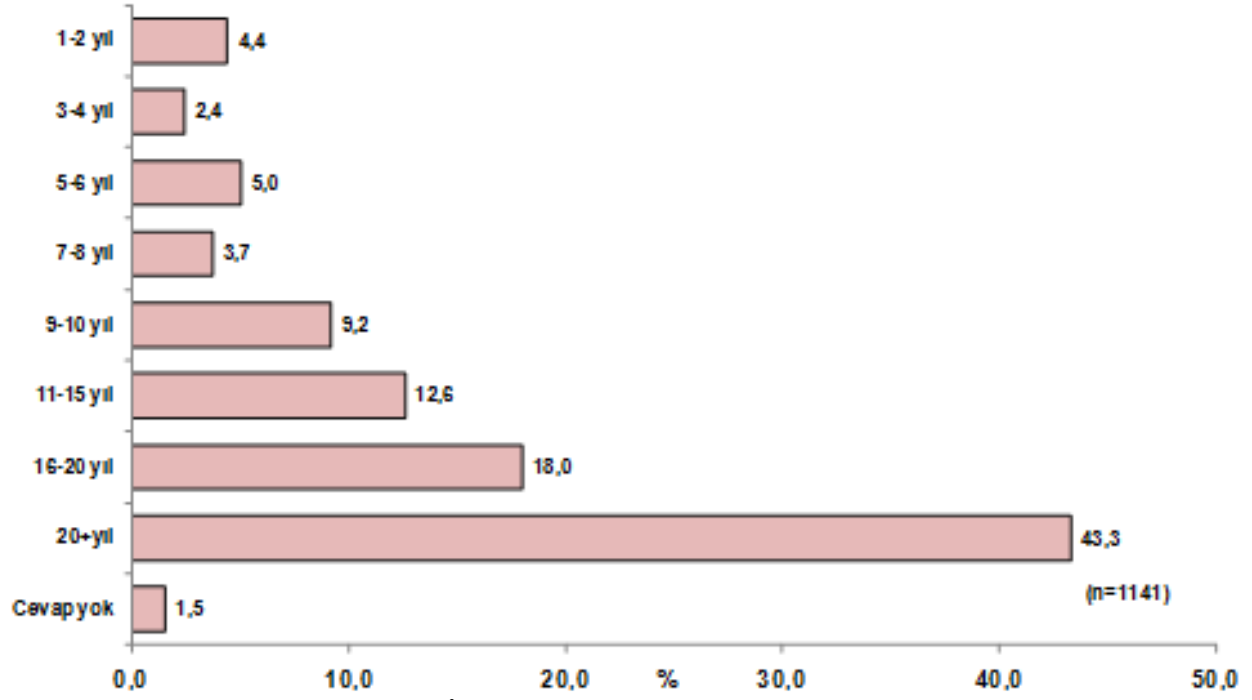
	Sayı	Yüzde
Bağ-Kur	1941	62,8
SSK	773	25
Emekli Sandığı	16	0,5
Yeşil kart	12	0,4
SGK+Özel sigorta	2	0,1
Sosyal Güvenliği yok	347	11,2
Toplam	3091	100,0

Hanede yaşayan kişilerin yüzde 89'u değişik kurumlar aracılığıyla sosyal güvenlik imkânlarından yararlanmaktadır.

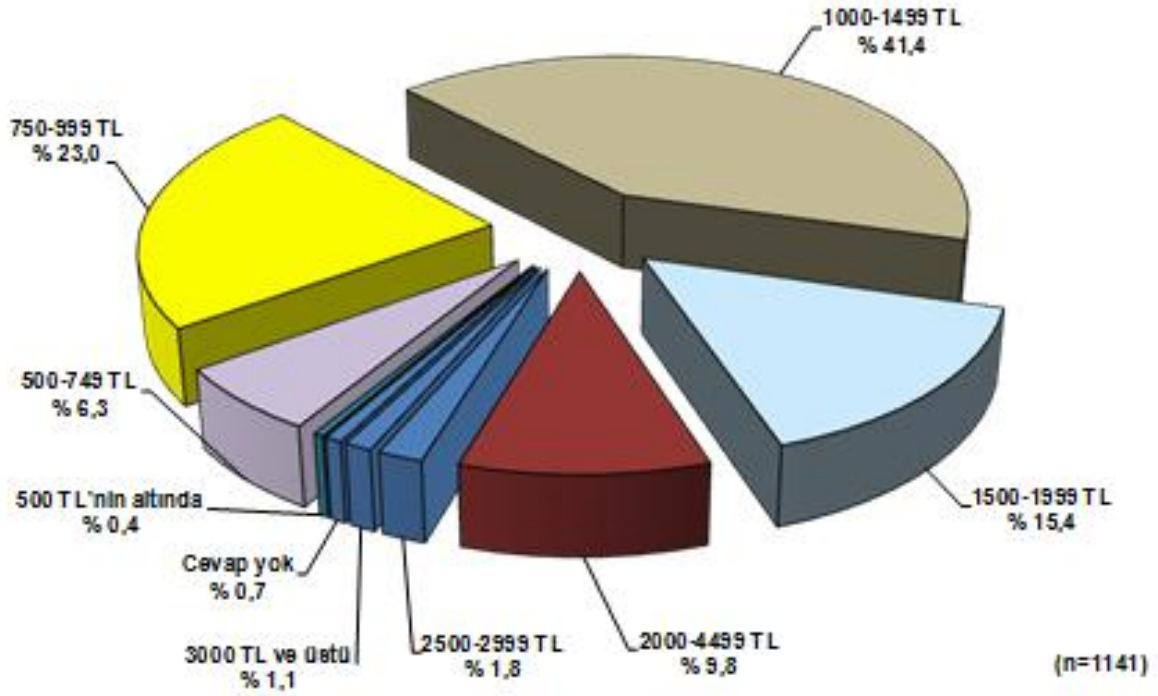
Grafik 6 Çalışan Hanehalkı Bireylerinin Mesleği

Çalışanların yüzde 90'ının mesleği çiftçiliktir.

Grafik 7 Hanehalkı Bireylerinin İşyerinde Çalıştığı Süre

Çalışanların yüzde 43'ünün çalışma süresi 20 yıldan uzundur.

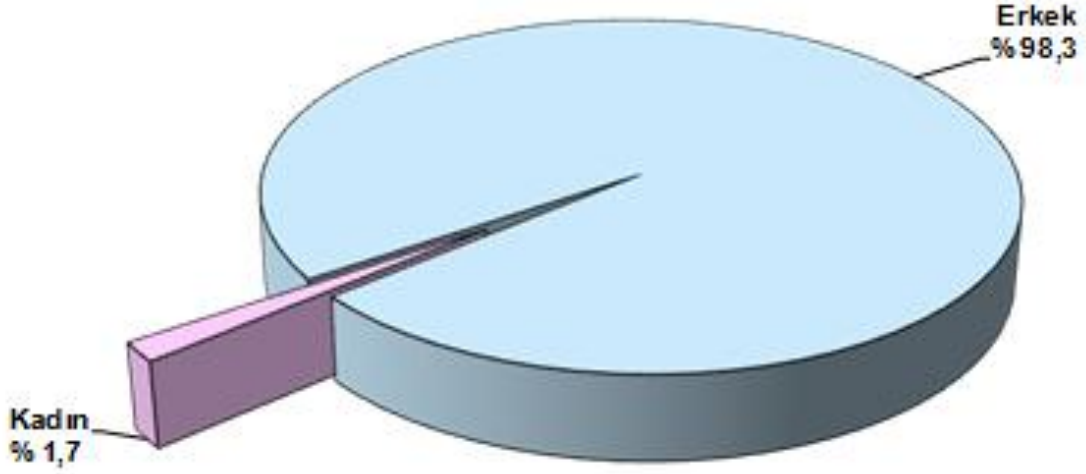
Grafik 8 Hanehalkı Bireylerinin Aylık Geliri

Çalışanların yüzde 30'nun aylık geliri 1000 TL'nin altındadır.

En büyük dilimi 1000–1499 TL arasında geliri olanlar oluşturmaktadır (yüzde 41). 1500–1999 TL arası yüzde 15; 2000 TL'den çok geliri olanlar ise yüzde 13'tür.

2. Görüşülen kişiler - Demografi

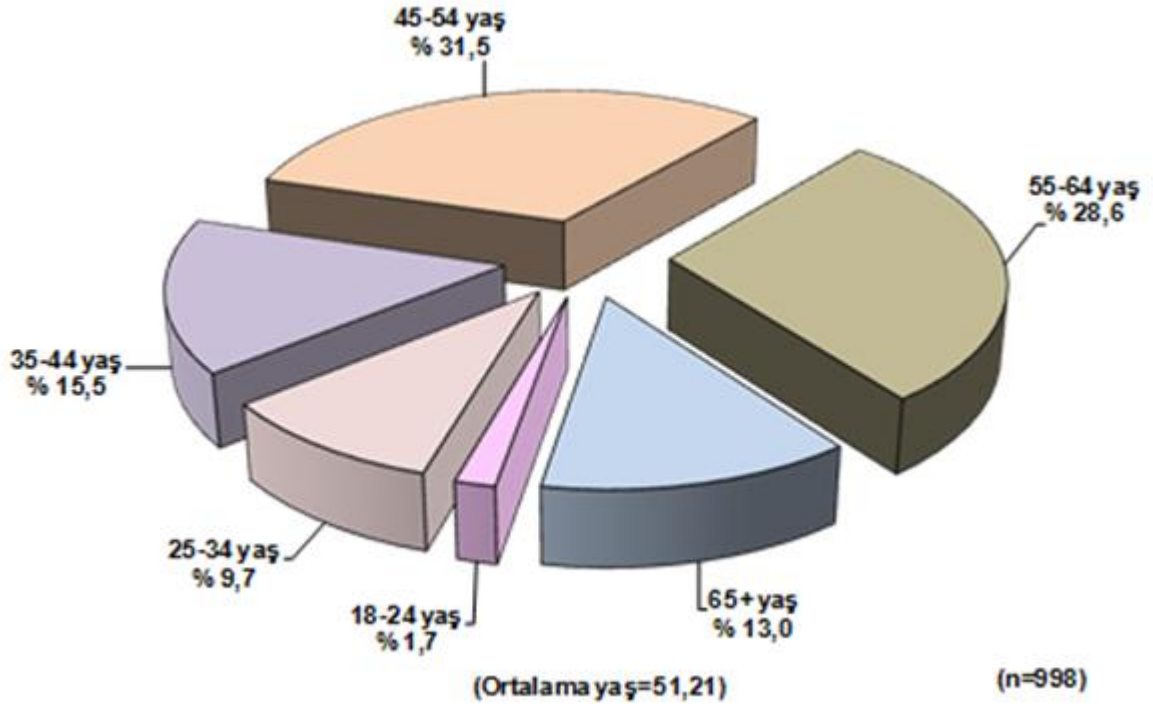
Çalışmada ilk olarak hane bilgileri alındıktan sonra ayrıca görüşülen kişilere ilişkin bilgi toplanmıştır.

(n=998)

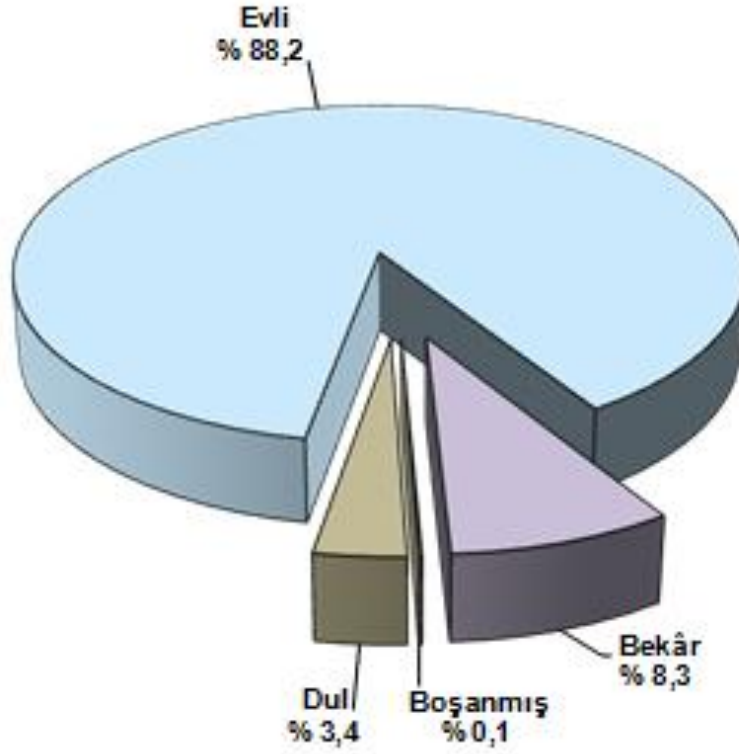
Grafik 9 Görüşülen Kişinin Cinsiyeti

Görüşülen kişilerin yüzde 98'i erkektir.

Grafik 10 Görüşülen Kişinin Yaşı

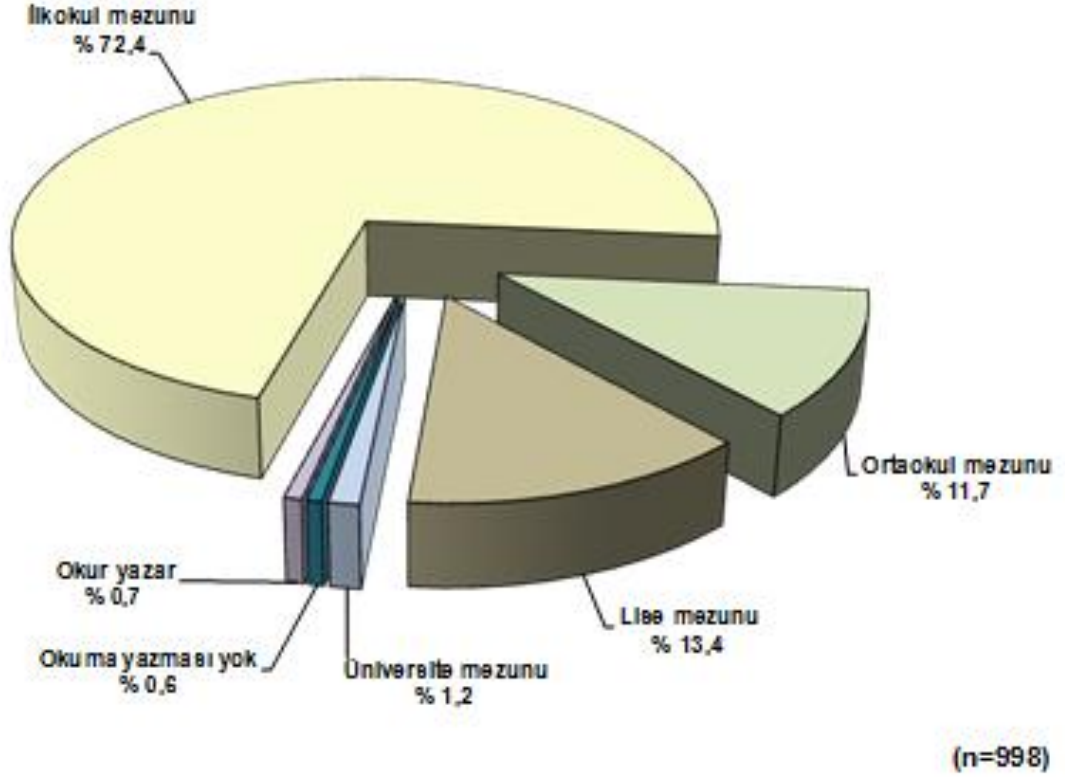
Görüşülen kişilerin ortalama yaşı 51,2'dir.

(n=998)

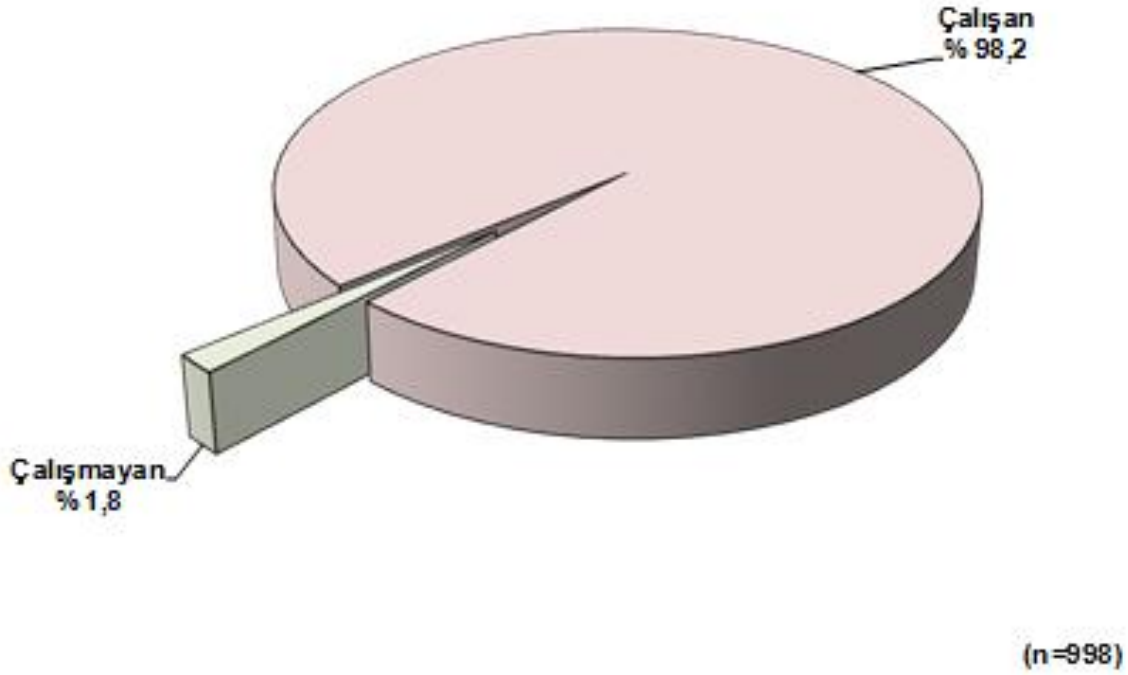
Grafik 11 Görüşülen Kişinin Medeni Durumu

Görüşülen kişilerin yüzde 88'i evli, yüzde 8'i bekadır.

Grafik 12 Görüşülen Kişinin Eğitim Durumu

Görüşülen kişilerin yüzde 74'ü en çok ilkokul mezunudur. Lise mezunları yüzde 13, ortaokul mezunları yüzde 12'dir. Yüzde 1 oranında üniversite mezunuyla görüşülmüştür.

Grafik 13 Görüşülen Kişinin Çalışma Durumu

Görüşülen kişilerin yüzde 98'i çalışmaktadır.

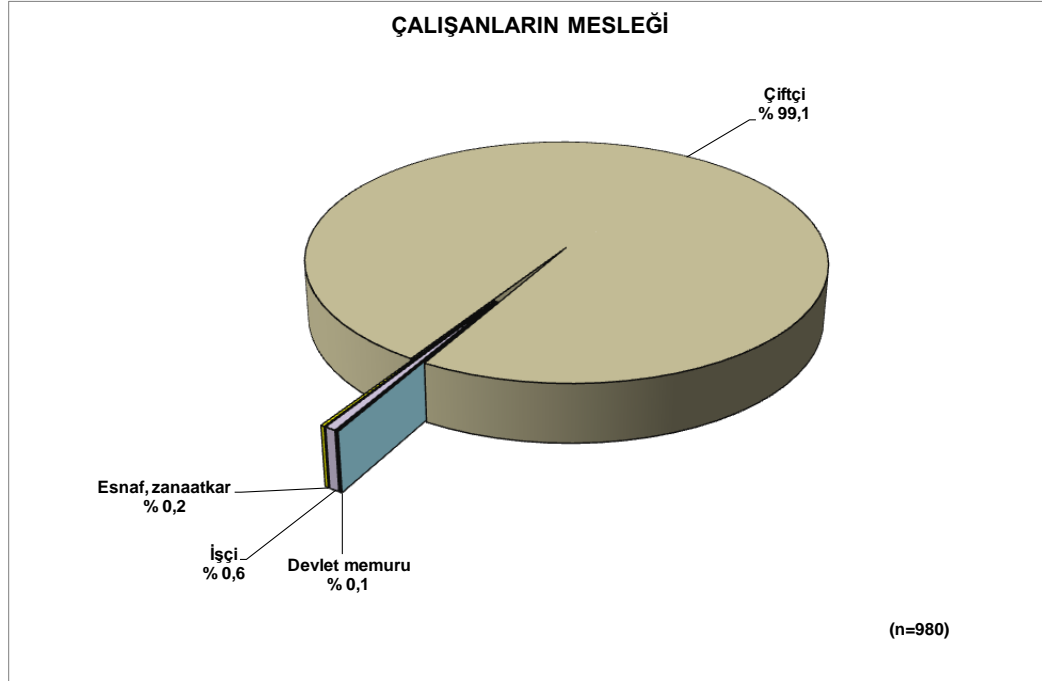
Tablo 5 Görüşülen Kişinin Çalışma Durumu

	Sayı	Yüzde
Çalışıyor	578	57,9
Emekli, çalışıyor	402	40,3
Çalışan Toplam	980	98,2
Emekli, çalışmıyor	10	1,0
İşsiz, iş arıyor	4	0,4
Ev hanımı, çalışmıyor	3	0,3
Engelli, yaşlı, hasta çalışmıyor	1	0,1
Çalışmayan Toplam	18	1,8

Tablo 6 Görüşülen Kişinin Sigortalılık Durumu

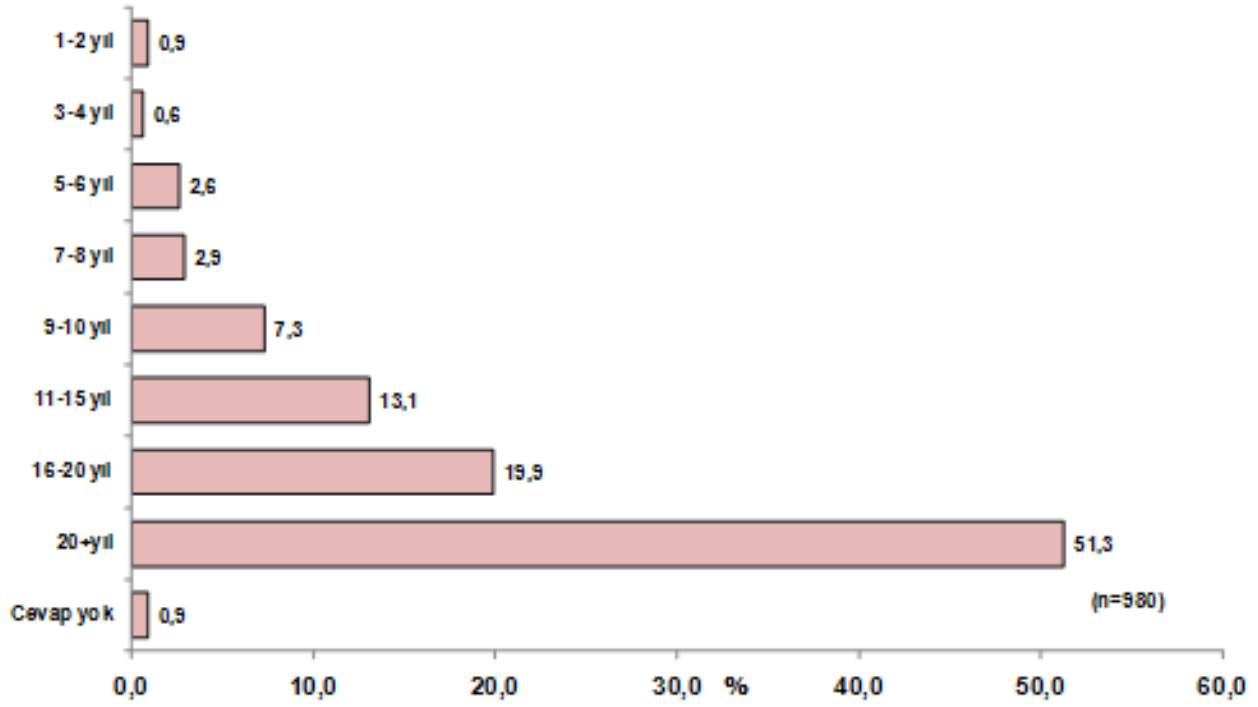
	Sayı	Yüzde
Bağ-Kur	718	71,9
SSK	239	23,9
Emekli Sandığı	1	0,1
Yeşil kart	3	0,3
SGK+Özel sigorta	1	0,1
Sosyal Güvenliği yok	36	3,6
Toplam	998	100

Görüşülen kişilerin yüzde 96'sı değişik kurumlar aracılığıyla sosyal güvenlik imkânlarından yararlanmaktadır.

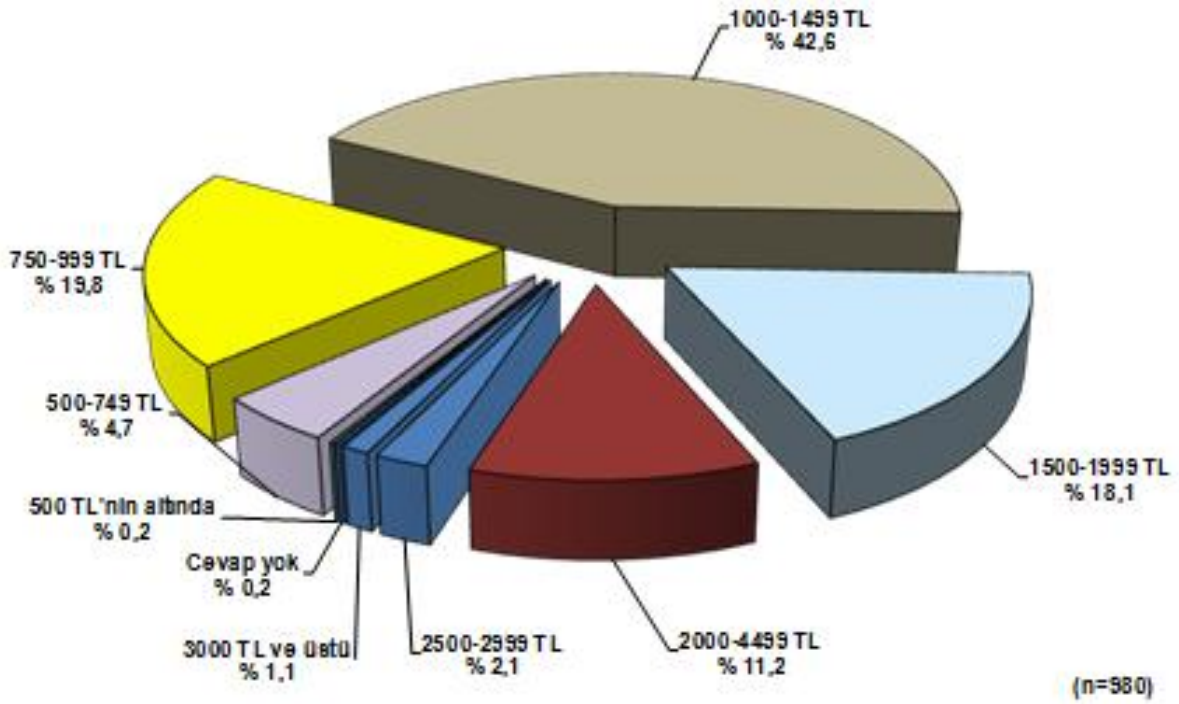
Grafik 14 Çalışanların Mesleği

Çalışanların yüzde 99'unun mesleği çiftçiliktir.

Tablo 7 Görüşülen Kişinin İşyerinde Çalıştığı Süre

Çalışanların yüzde 51'inin çalışma süresi 20 yıldan uzundur.

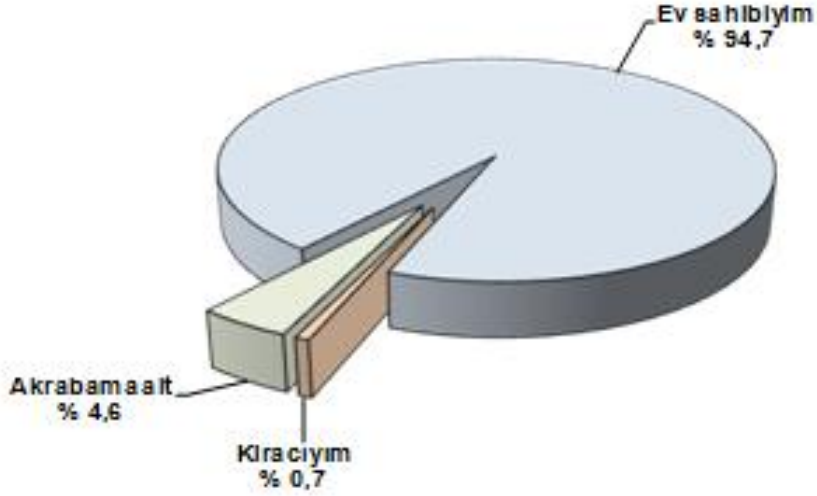

Grafik 15 Görüşülen Kişilerin Aylık Geliri

Çalışanların yüzde 25'inin aylık geliri 1000 TL'nin altındadır.

En büyük dilimi 1000–1499 TL arasında geliri olanlar oluşturmaktadır (yüzde 43). 1500–1999 TL arası yüzde 18; 2000 TL'den çok geliri olanlar ise yüzde 14'tür.

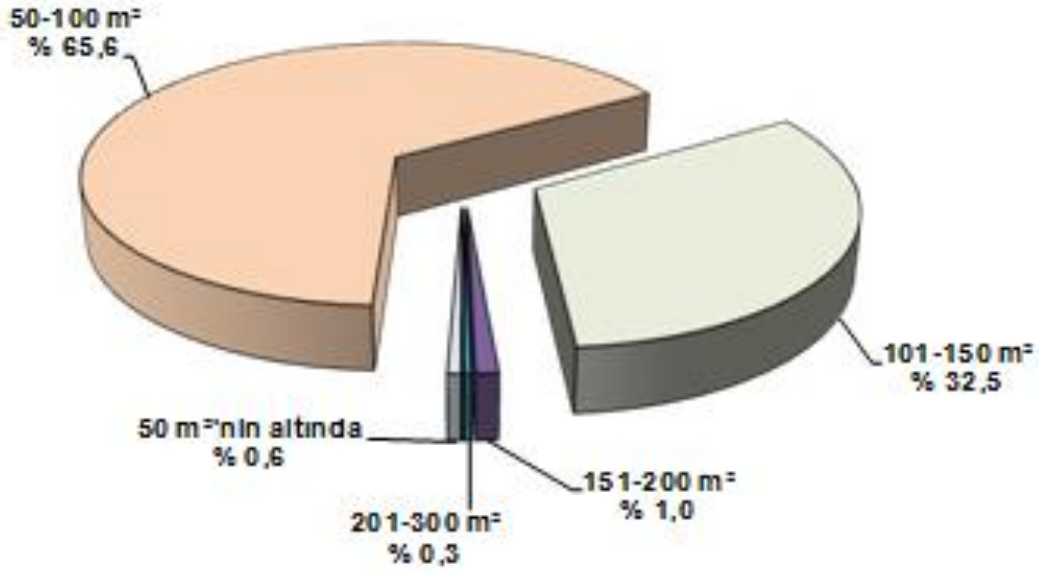
3. Temel bulgular

(n=598)

Grafik 16 Yaşanan Konutun Maliyeti

Çalışmanın köylerde yapılmış olmasından ötürü, beklendiği gibi, konut mülkiyeti yüksek orandadır. Görüşülen kişilerin yüzde 95'e yakını ev sahibidir, yüzde 5'e yakını ise akraba evinde oturmaktadır. Kirada oturanların oranı çok düşüktür (binde 7).

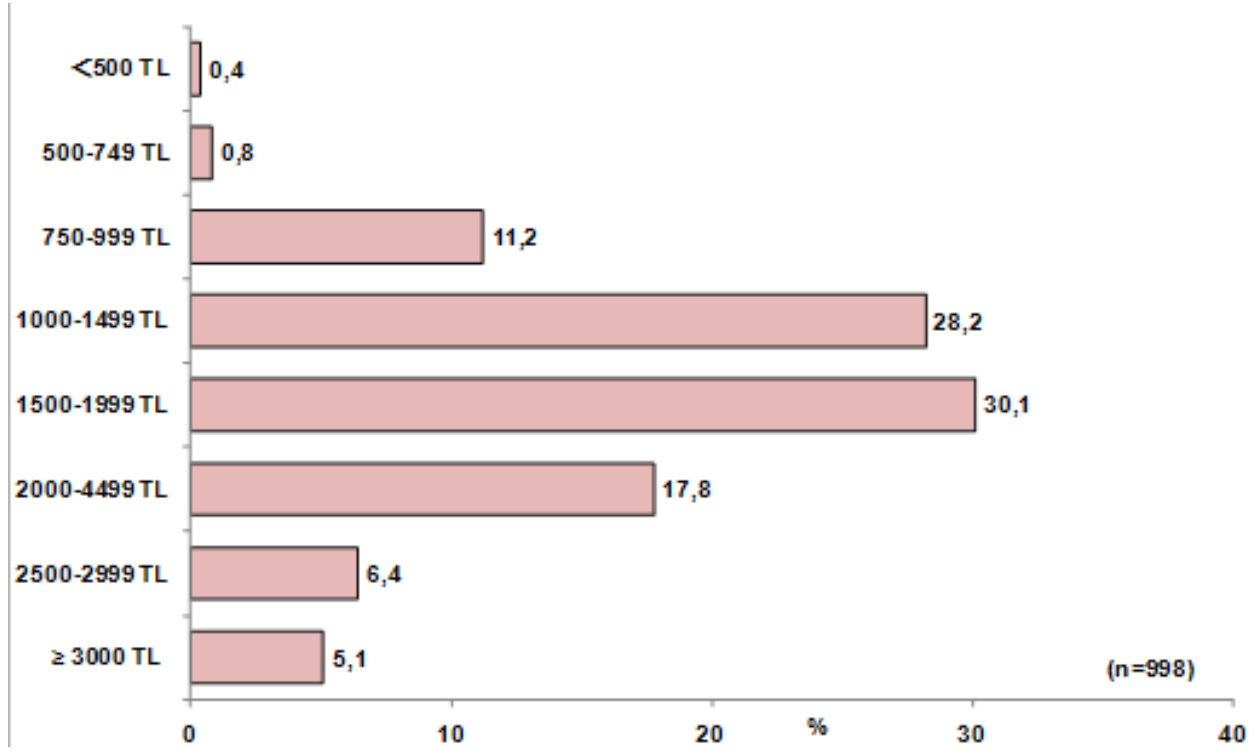
(n=998)

Grafik 17 Yaşanan Konutun Büyüklüğü

Yaşanan konutların üçte ikiye yakını (yüzde 65,6) 50–100 m² arasındadır. Ailelerin üçte birine yakını ise (yüzde 32,5) 101–150 m² arasındaki evlerde oturmaktadır.

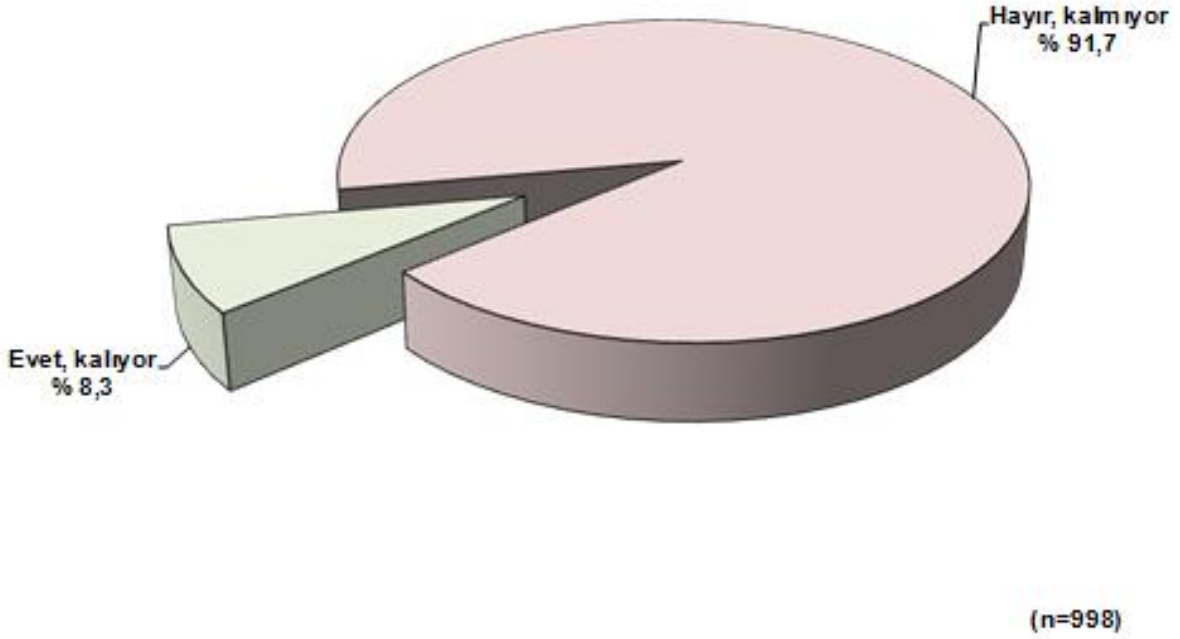
Konutlara temel altyapı hizmetlerinin götürülmüş olduğu görülmektedir. Hemen hemen bütün köylerde şebeke suyu ve elektrik vardır. Evlerin yüzde 20,5'inde ayrıca kuyu suyu vardır. Görece düşük oranda olan kanalizasyon hizmetidir. Evlerin yüzde 89'una kanalizasyon hizmetinin götürüldüğü görülmektedir. Kanalizasyon olmayan yerlerde foseptik çukur bulunduğu, bazı yerlerde ise kanalizasyonla birlikte foseptik çukurların olduğu anlaşılmaktadır.

Konutların tamamına yakınında (yüzde 99,5) banyo vardır ve yüzde 97'sinde tuvalet ev içindedir.

Grafik 18 Aylık Hanehalkı Geliri

Aylık hane geliri 1000 TL'nin altında olan ailelerin oranı yüzde 12 dolayındadır. Hanelerin yarısından çoğunun (yüzde 58) aylık geliri 1000-2000 TL arasındadır. Aylık hane geliri 2000 TL'nin üzerinde olan hanelerin oranı ise yüzde 29'dur. Hanelerin ortanca (medyan) geliri 1500-1999 TL arasındadır. Görüşülen hanelerin ortanca hane geliri Türkiye rakamlarının üzerindedir; Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi 2011 yılı sonuçlarına göre ortanca aylık hane geliri Türkiye geneli kırsal alanlarda 1207 TL'dir. Bu değerler Trakya köylerinde gelir düzeyinin görece yüksek olduğunu göstermektedir. Ailelerin ekonomik durumlarına ilişkin bir başka gösterge de yüzde 8'e yakınının ikinci bir evi olması ve üçte birinin otomobilinin bulunmasıdır.

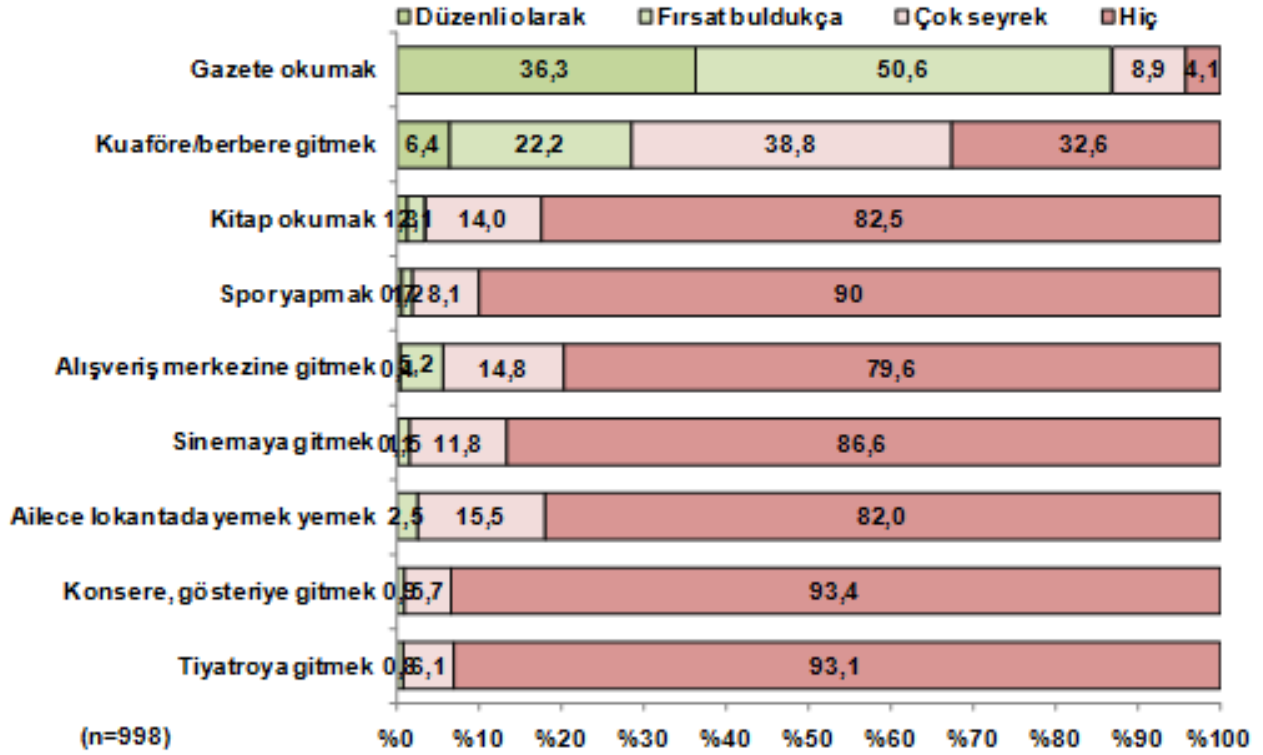

Grafik 19 Zorunlu Harcamalardan Sonra Elinizde Para Kalıyor mu?

Görüşülen hanelerin yüzde 8,3'ünde, aylık zorunlu harcamalardan sonra bir miktar para kalmaktadır. Ellerinde para kalan ailelerin büyük çoğunluğu (yüzde 94) tasarruf yapmaktadır. Bu oran toplam görüşülen hanelerin yüzde 7,8'ine denk düşmektedir.

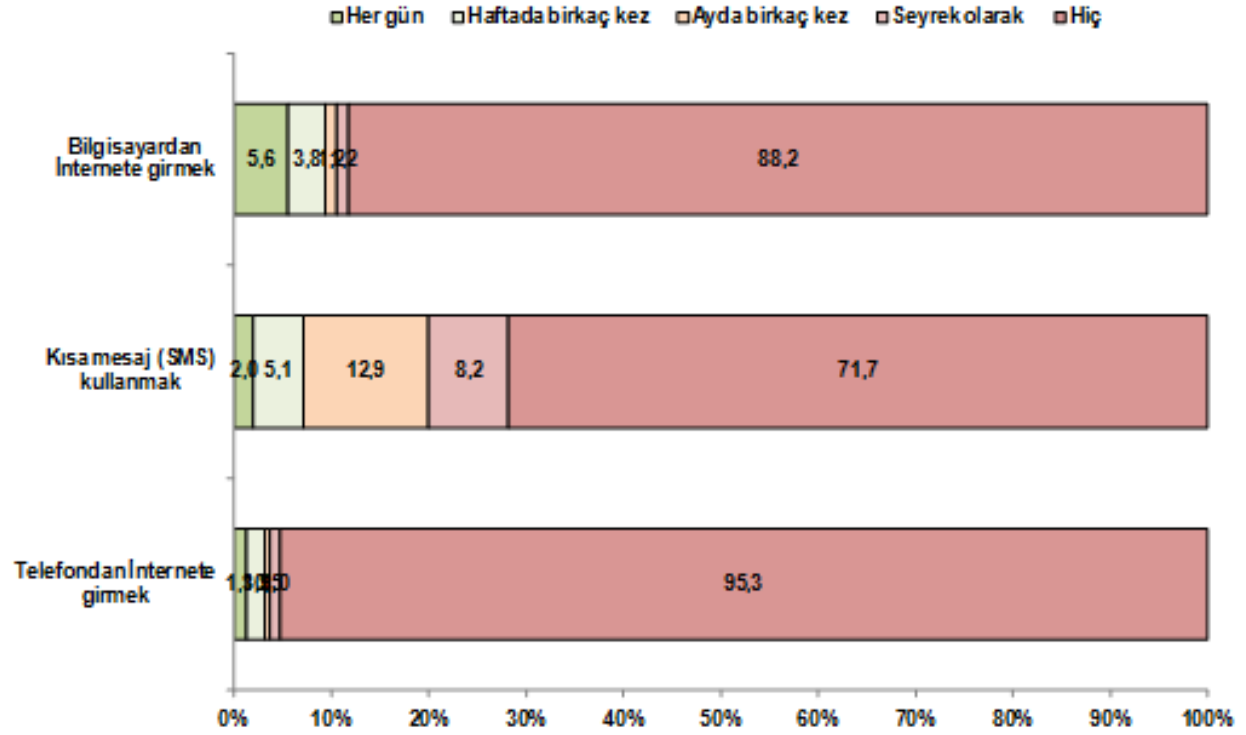
Hanelerin tamamına yakınında televizyon, çamaşır makinesi, buzdolabı, elektrik süpürgesi gibi beyaz ve kahverengi eşya bulunmaktadır. Bu oranlar Türkiye kır ortalamalarının biraz üzerindedir. Bulaşık makinesi bulunan hanelerin oranı ise Trakya köylerinde yüzde 60, Türkiye köyleri genelinde ise yalnızca yüzde 14'tür.

Hanelerin üçte birine yakınında (yüzde 32) bilgisayar, dörtte birine yakınında (yüzde 24) internet bağlantısı vardır. Bu oranlar Türkiye köyleri genelindekiler göre (sırasıyla yüzde 16,5 ve yüzde 14) önemli ölçüde yüksektir.

Grafik 20 Faaliyet Gerçekleştirme Sıklığı

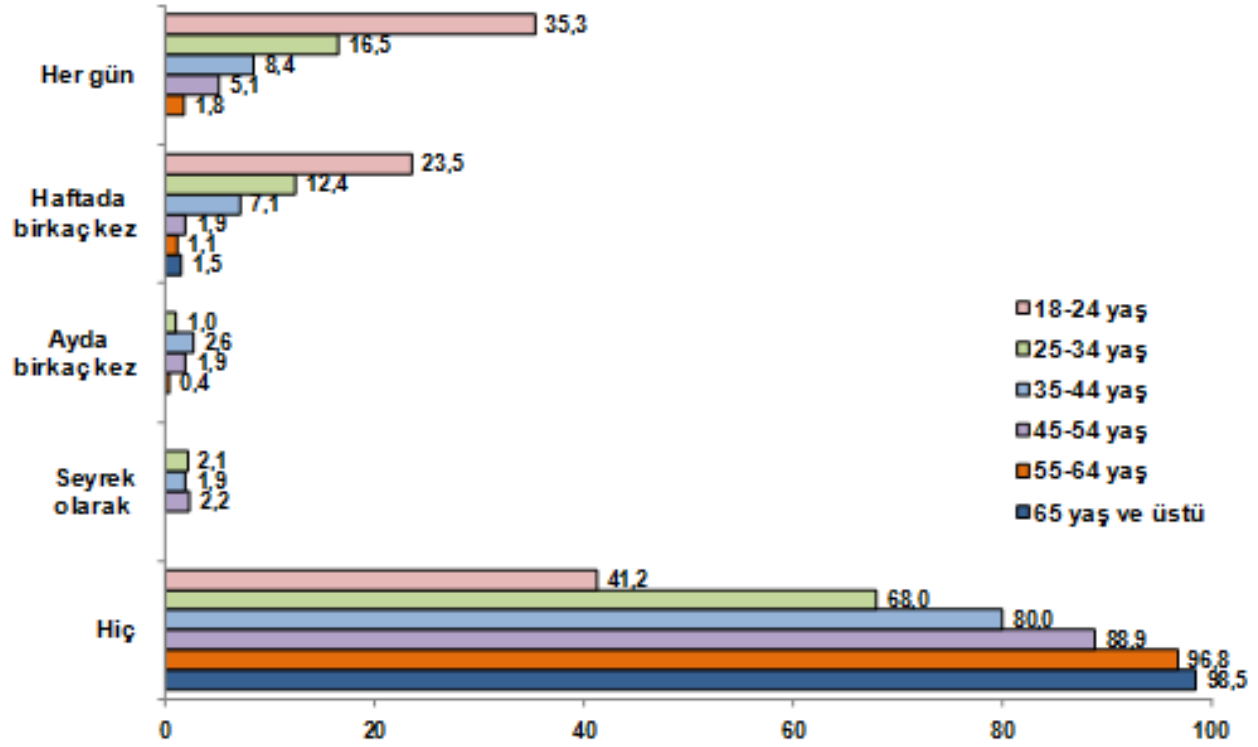
Görüşülen kişilerin başlıca kültürel etkinliği gazete okumaktır. Düzenli olarak gazete okuyanların oranı yüzde 36'dır. Hiç sinemaya, tiyatroya, konsere gitmeyenler, hiç kitap okumayanlar yüzde 80-90'lar düzeyindedir. Yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik görece sık yapılan tek etkinlik kuaföre/berbere gitmektir (yüzde 6,4).

Grafik 21 Son Altı Ayda Teknoloji Kullanma Sıklığı

Hanelerin yüzde 24'ünde internet bağlantısı olmakla birlikte, görüşülen kişilerin yüzde 88'i son altı ayda bilgisayardan internete hiç bağlanmamıştır. Ailede başka bireylerin, özellikle gençlerin daha çok internete bağlanıyor olmaları mümkündür. Nitekim görüşülen kişiler arasında da gençlerin daha sık internete bağlandığı görülmektedir.

Telefondan internete girme oranları daha da düşüktür. Bununla birlikte kısa mesaj göndermenin daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Görüşülenlerin yüzde 30'a yakını, sıklık derecesi değişmekle birlikte, kısa mesajla iletişim kurma yolunu kullanmaktadır.

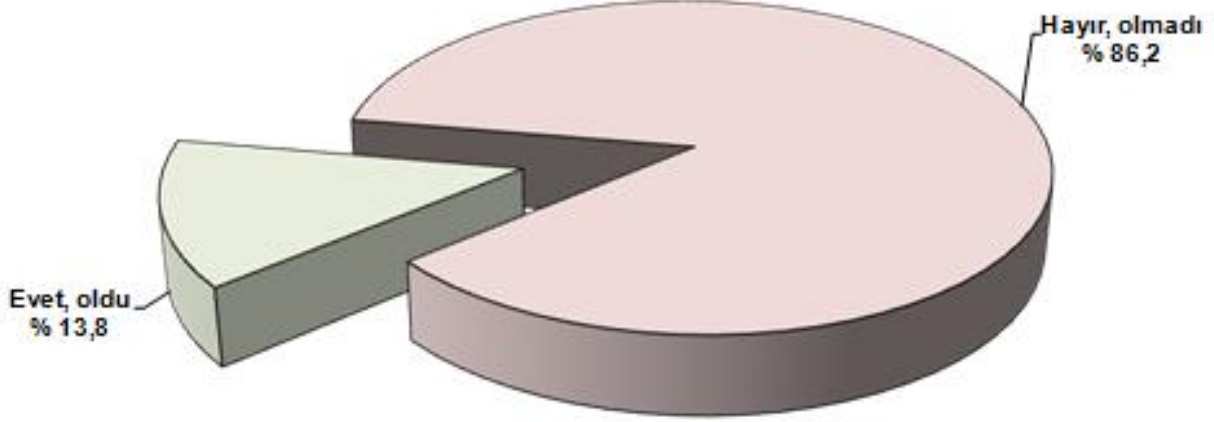
Grafik 22 Yaş Gruplarına Göre Bilgisayardan İnternete Girme Oranı

Göç

Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğu (yüzde 97) bulunduğu köyde doğup büyümüştür. Yirmi yıldan uzun süredir aynı köyde ikamet edenlerle birlikte bu oran yüzde 99'u bulmaktadır.

Bulduğu köyün yerlisi olmayan 33 kişiden 14'ü gene Trakya'nın başka yerlerinden gelmiştir. Karadeniz illerinden gelen beş kişi vardır. Yurtdışından gelen beş kişinin ise dördü Bulgaristan, biri Yugoslavya kökenlidir.

Geri kalanlar Doğu Anadolu'dan, Batı Anadolu'dan ve İstanbul'dan gelmiştir.

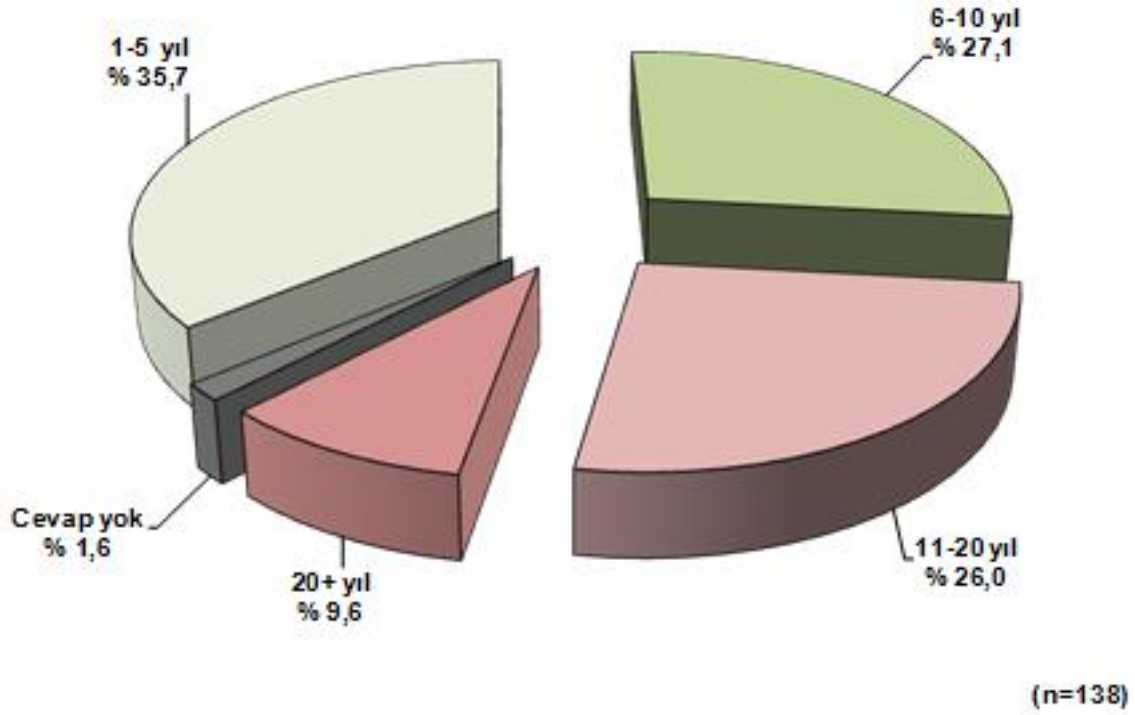

(n=998)

Grafik 23 Hane Üyelerimizden Göç Eden Oldu mu?

Görüşülen hanelerin 138'i (toplam hanelerin yüzde 14'ü) Türkiye'nin çeşitli illerine ve yurtdışına göç vermiştir. Bu 138 haneden toplam 188 kişi göç etmiştir. Gidenler arasında hanenin çocukları büyük orandadır. Göç eden 188 kişinin yüzde 81'i çocuklardır. Göç eden kardeşlerin oranı ise yüzde 18'dir (188 kişinin 33'ü).

Göç edenlerin yüzde 40'ı İstanbul'a gitmiştir. Bu oran Tekirdağ için yüzde 17, Edirne için yüzde 10'dur. Başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine, Rusya'ya, Kanada'ya ve Avustralya'ya gidenlerin oranı ise gene yüzde 10'dur.

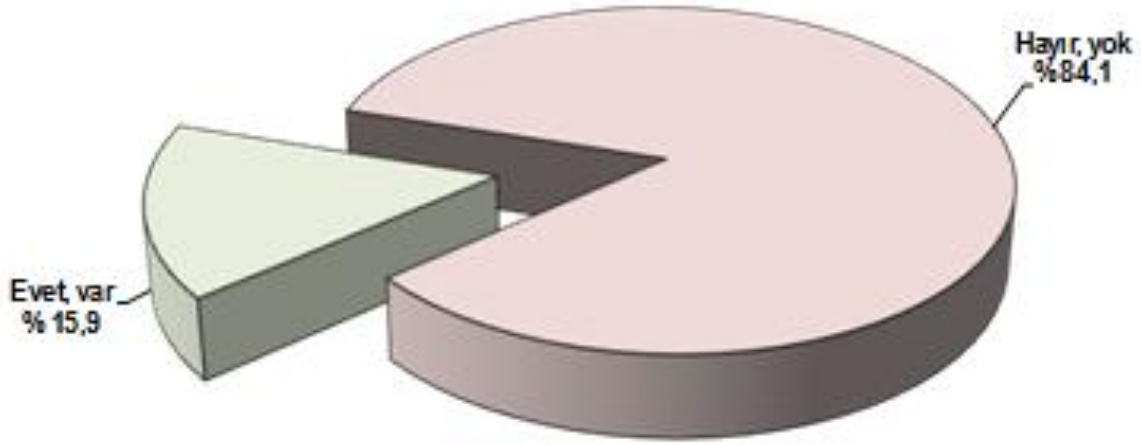
Grafik 24 Hanehalkı Üyeleri Kaç Yıl Önce Göç Etmişlerdir?

Göç edenlerin dağılımına bakıldığında, son yıllarda göç oranlarındaki artış belirgin bir biçimde görülmektedir. Son beş yılda göç edenlerin oranı yüzde 36'dır. Son 6-10 yıl arasında göç edenlerin oranı ise yüzde 27'dir. Bu değerler, toplam göç edenlerin üçte ikisine yakınının (yüzde 63) son 10 yılda hanelerini terk ettiğini göstermektedir. Son 11-20 yıl arasında göç edenlerin oranı yüzde 26, 20 yıldan uzun bir süre içinde göç edenlerin oranı ise yüzde 10'dur.

Grafik 25 Göç Etmenin Nedenleri

	Sayı	Yüzde
Ekonomik nedenler	94	57,0
Evlilik	36	21,8
Eğitim	28	17,0
Diğer	4	2,4
Cevap yok	3	1,8
Toplam	165	100

Göçün temel nedeni ekonomiktir. Toplam göç eden nüfusun yarısından çoğu (yüzde 57) iş bulmak, para biriktirmek, geçim gibi ekonomik nedenlerle göçmüştür. İkinci sırada evlilik (yüzde 22), üçüncü sırada eğitim (yüzde 17) gelmektedir.

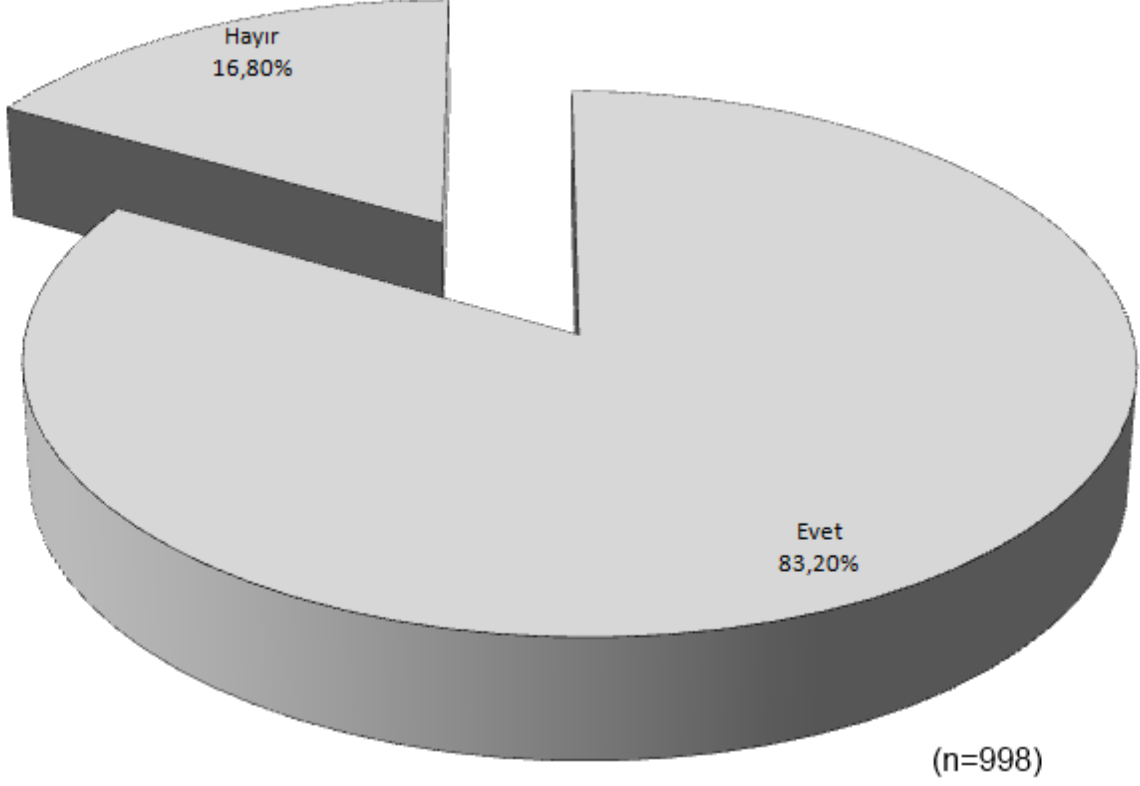
(n=138)

Grafik 26 Göç Eden Hanehalkı Üyelerinin Geri Dönme İhtimali Var mı?

Görüşülen kişilerin yalnızca yüzde 16'sı göç eden aile üyelerinin geri dönme ihtimalinin bulunduğunu belirtmiştir. Evlilik nedeniyle haneden ayrılanlar dışarıda tutulsa bile, gene de göç edenlerin önemli bir çoğunluğunun temelli gittikleri anlaşılmaktadır. Geri dönme ihtimali gidenlerin emekli olmasına ya da eğitimlerinin tamamlanmasına bağlanmıştır.

Görüşülen kişiler arasında ise göç etmeyi düşünen hemen hemen yok gibidir (binde 5). Bu 5 kişi de ekonomik sıkıntılar nedeniyle göç etmeyi düşünmektedir.

Kooperatif üyeliği

Grafik 27 Bir Kooperatife Üye misiniz?

Görüşülen hanelerin büyük çoğunluğu (yüzde 83) en az bir kooperatife üyedir. Birden çok kooperatife üye olan haneler de bulunmaktadır.

Tablo 8 Kooperatif Üyeliği Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Tarım Kredi Kooperatifi	528	46,4	63,6
Yağlı Tohumlar Kooperatifi	280	24,6	33,7
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	112	9,9	13,5
Süt Kooperatifi	104	9,1	12,5
Sulama Kooperatifi	42	3,7	5,1
Köy-Koop	14	1,2	1,7
Trakya Birlik	12	1,1	1,4
Damızlık Birliği	11	1,0	1,3
Diğer	34	3,2	3,8
Toplam	1137	100,0	136,6

(n=830)

En yüksek oranda üye olunan kooperatif tarım kredi kooperatifleridir (belirtilme sıklığı yüzde 64). Bunları yağlı tohumlar kooperatifleri izlemektedir (belirtilme sıklığı yüzde 34). Daha sonra ise tarımsal kalkınma kooperatifleri (yüzde 13,5) ve süt kooperatifleri (yüzde 12,5) gelmektedir. Sulama kooperatiflerine üyelik düşük orandadır (belirtilme sıklığı yüzde 5).

Tablo 9 Kooperatife Üye Olma Nedenleri

	Sayı	Yüzde	Kişi %
Ürün alıp vermek	260	18,5	31,3
Gübre/tohum/mal almak			
Gübre almak	148	10,5	17,8
Tohum almak	42	3	5,1
Mazot almak	53	3,8	6,4
Yem almak	14	1	1,7
Diğer mal almak	33	2,3	3,9
Krediyle gübre/tohum/mal almak			
Krediyle gübre almak	198	14,1	23,9
Krediyle mal almak	127	9	15,3
Krediyle tohum almak	82	5,8	9,9
Kredi almak			
Kredi almak	179	12,8	21,6
Düşük faizli kredi almak	6	0,5	0,7
Ürün/mal satmak			
Süt satmak	92	6,6	11,1
Ürünleri değerlendirmek	47	3,3	5,7
Ayçiçeği satmak	11	0,8	1,3
Uygun fiyata satmak için	9	0,6	1,1
Diğer yarar			
Sulama yapmak	35	2,5	4,2
Yararlanmak için	22	1,6	2,7
Diğer yarar	11	0,9	1,2
Destek, birlik olmak için	17	1,2	2,1
Diğer	17	1,2	2
Toplam	1403	100,0	169,0

(n=830)

Bir kooperatife üye olmanın başlıca nedeni genel bir ifadeyle, “ürün alıp vermek” olarak belirtilmiştir (belirtilme sıklığı yüzde 31). Bu eylem “süt satmak” (yüzde 11), “ürünleri değerlendirmek” (yüzde 6) gibi daha özgül biçimde de belirtilmiştir.

Bunun dışında, kooperatifle ilişkinin temel olarak üç başlık altında toplanabileceği anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi kooperatiften gübre, tohum, mazot vb almaktır. İkinci başlık bu tür malların (gübre, tohum vb) krediyle alınmasıdır. Üçüncü olarak da kooperatiflerden doğrudan kredi alındığı belirtilmiştir.

Tablo 10 Kooperatife Üye Olmama Nedenleri

	Sayı	Yüzde	Kişi %
Gerek duymuyor, yarar sağlamıyor	90	48,5	53,6
Pahalı mal satıyor, borçlandırıyor	43	23,1	25,7
Peşin çalışıyor, kredili mal almıyor	7	3,8	4,2
Yönetimden memnun değil	5	2,7	3,0
Fazla malı, hayvanı, tarlası yok	12	6,4	7,2
Kooperatif yok	11	5,9	6,5
Diğer	17	9,6	9,9
Toplam	185	100,0	110,1

(n=168)

Herhangi bir kooperatife üye olmayanların en yüksek sıklıkla ileri sürdükleri neden kooperatiften yarar görmedikleri için üye olmaya gerek duymadıklarıdır (belirtilme sıklığı yüzde 54). Yüksek oranda belirtilen ikinci neden ise kooperatiflerin pahalı mal verdiği ve borçlandıkları yönündedir (yüzde 26). Kooperatif üyesi olmamayı kooperatif olmamasına bağlayan 11 kişi, olsa katılacaklarını söylemiştir.

Bitkisel üretim

Hanehalkı anketleri çerçevesinde görüşülen 998 kişiden 88'inin tarımsal geliri bulunmamaktadır. Tarımsal üretimden gelir elde eden 910 kişinin ürettiği bitkisel ürünler Tablo 11'de verilmiştir. Bölgede en yaygın olarak üretilen bitki buğdaydır; görüşülen kişilerin yüzde 92,3'ü buğday üretimi yaptığını belirtmiştir. Buğdayın ardından en yaygın üretilen ikinci bitki ise yüzde 83,2'lik üretim ile ayçiçeğidir. Bölgedeki üreticilerin neredeyse tamamının buğday ve ayçiçeği üretimi yapmakta olduğu görülmektedir. Buğday ve ayçiçeğinin ardından bölgede en sık üretimi yapılan ürün yem bitkileridir; görüşülen kişilerin yüzde 13,1'i yem bitkisi üretimi yapmaktadır. Çeltik ise bölgede üretilen bir diğer üründür (yüzde 4).

Tablo 11 Bitkisel Ürün Üretimi

	Üretici sayısı	Yüzde	Üretim alanı	
			Toplam (da)	Ortalama (da)
Buğday	840	92,3	63.686	75,8
Ayçiçeği	757	83,2	53.709	70,9
Yem bitkileri	119	13,1	4.883	41
Çeltik	36	4,0	1.559	43,3
Bağ	28	3,1	650	23,2
Arpa	27	3,0	870	32,2
Mısır	20	2,2	443	22,2
Meyve	18	2,0	456	25,3
Sebze	17	1,9	234	13,8
Kanola	6	0,7	-	-
Çavdar	3	0,3	-	-
Yulaf	3	0,3	-	-
Ceviz	1	0,1	-	-
Pancar	1	0,1	-	-
Toplam	910		126.490	139

Tarımsal üretim ekili alan büyüklüğü açısından incelendiğinde de bölgede ağırlıkla buğday ve ayçiçeği üretimi yapıldığı görülmektedir. Katılımcılar toplam 63 bin 686 dekarlık bir alanda buğday, 53 bin 709 dekarlık bir alanda ise ayçiçeği üretimi yapmaktadır. Yem bitkileri üretilen alan büyüklüğü 4883 dekar, çeltik ekilen alan büyüklüğü ise 1559 dekadır. Bölge çiftçisi toplam 650 dekarlık bir alanı bağcılığa, 870 dekarlık bir alanı ise arpa üretimine ayırmıştır. Ortalama arazi büyüklükleri de ekilen ürün çeşidine göre farklılaşmaktadır. Buğday üretiminde 75,8 dekar ve ayçiçeği üretiminde 70,9 dekar olan ortalama arazi büyüklüğü yem bitkileri ve çeltik üretiminde 40 dekar düzeyine inmektedir. Ortalama ekim yapılan alan büyüklüğü arpa üretiminde 32,2 dekar, bağcılıkta ise 23,2 dekadır.¹

Buğday üretiminde ekim yapılan arazi büyüklüğü incelendiğinde üretimin ağırlıkla 100 dekardan küçük alanlarında yapıldığı görülmektedir (Tablo12). Buğday üretimi yapan çiftçilerin yüzde 55,6'sı üretimi 50 dekar ya da daha küçük arazilerde yapmaktadır. Bu üreticiler toplam buğday ekimi yapılan alanların yüzde 23,2'sini ellerinde bulundurmaktadırlar. Elli dekardan büyük olmakla birlikte 100 dekar ya da daha küçük arazilerde üretim yapan çiftçilerin payı ise yüzde 28,8'dir. Buğday ekimi yapılan arazilerin yaklaşık üçte biri (yüzde 30,9) 50–100 dekar arası büyüklüktedir. Buğday üretimi yapan çiftçilerin yüzde 11,6'sı büyüklüğü 100–200 dekar arasında değişen alanlarda buğday üretmektedir. Bu çiftçiler buğday ekimi yapılan toplam arazilerin yüzde

¹ Kanola, çavdar, yulaf, ceviz, pancar ve bölgede üretimi yapılmakta olan diğer bitkisel ürünler için üretim yapılan alan **büyüklüğü** bilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle bu ürünlere ait ilgili bölümler **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'de boş bırakılmıştır. atılımcıların yüzde 1'den azı söz konusu ürünleri üretmektedir, bu nedenle bilgi kayıplarının sonuçları değiştirilmesi beklenmemektedir.

24,1'ini elinde bulundurmaktadır. Buğday üretimi yapılan toplam arazinin yaklaşık beşte biri ise 200 dekardan daha büyük alanlarda yapılmaktadır. Bu büyüklükteki arazilerde üretim yapan çiftçiler toplam buğday üreticilerinin yüzde 4,1'ini oluşturmaktadır. Rakamlar buğday üretiminde ekim yapılan alan büyüklüklerinin homojen dağılmadığını göstermektedir; üreticilerin yarıdan çoğunun toplam arazilerin dörtte birinden azını elinde bulundurması bunun açık bir göstergesidir. Ekili alan büyüklüklerinin bu derece farklılaşmasının birim maliyetleri etkilemesi de söz konusu olabilmektedir.

Tablo 12 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Buğday Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 50$ da	%23,2	%55,6
$50 \text{ da} < X \leq 100$ da	%30,9	%28,8
$100 \text{ da} < X \leq 200$ da	%24,1	%11,6
$200 \text{ da} < X$	%21,8	%4,1

Ayçiçeği üretimi yapılan arazi büyüklükleri incelendiğinde de benzer bir sonuç ortaya çıkmaktadır (Tablo13). Ayçiçeği üreticilerinin yüzde 58,5'i 50 dekar ya da daha küçük alanlarda üretim yapmaktadır. Bu üreticiler ayçiçeği ekimi yapılan toplam alanın yalnızca yüzde 26,9'unu elde bulundurmaktadır. Büyüklüğü 50-100 dekar aralığında değişen arazilerde üretim yapanların payı ise yüzde 27'dir. Bu büyüklükteki üretim alanları toplam ayçiçeği üretim alanının yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Ayçiçeği üreticilerinin yüzde 11'i ise büyüklüğü 100-200 dekar arasında değişen alanlarda üretim yapmakta ve toplam ekim alanlarının yüzde 23,4'ünü ellerinde bulundurmaktadır. Büyüklüğü 200 dekarı aşan alanlarda üretim yapan kişiler ise ayçiçeği üreticilerinin yüzde 3,6'sını oluşturmaktadır. Ayçiçeği üretimi yapılan arazilerin yüzde 18,2'si bu büyük ölçekli üreticilerin elinde bulunmaktadır.

Tablo 13 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Ayçiçeği Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 50$ da	%26,9	%58,5
$50 \text{ da} < X \leq 100$ da	%31,5	%27,0
$100 \text{ da} < X \leq 200$ da	%23,4	%11,0
$200 \text{ da} < X$	%18,2	%3,6

25 dekar ya da daha küçük arazilerin yem bitkileri ekilen toplam alandaki payı yüzde 16,5'tir (Tablo14). Üreticilerin neredeyse yarısı (yüzde 49,6) 25 dekar ya da daha küçük arazilerde yem bitkisi üretimi yapmaktadır. 100 dekardan daha büyük arazilerde üretim yapanlar ise toplam üreticilerin yüzde 5,9'unu oluşturmaktadır. Yüz dekardan büyük alanlar yem bitkisi üretimi yapılan toplam alanların dörtte birini (yüzde 24,6) oluşturmaktadır.

Tablo 14 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Yem Bitkileri Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 25$ da	%16,5	%49,6
$25 \text{ da} < X \leq 50$ da	%31,4	%31,1
$50 \text{ da} < X \leq 100$ da	%27,5	%13,4
$100 \text{ da} < X$	%24,6	%5,9

Çeltik üretiminde de küçük ölçekli tarım işletmelerinde bir yoğunlaşma gözlenmektedir (Tablo15). Çeltik üretimi yapan çiftçilerin üçte biri 25 dekar ya da daha küçük arazilerde üretim yapmaktadır. Bu küçük ölçekli işletmeler çeltik üretilen toplam alanların yüzde 11,5'ine sahiptir. Üretim yapılan toplam alanın yaklaşık beşte birini oluşturan 100 dekardan daha geniş alanlarda üretim yapan üreticilerin toplam içindeki payı ise yüzde 5,6'dır.

Tablo 15 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Çeltik Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 25$ da	%11,5	%36,1
$25 \text{ da} < X \leq 50$ da	%33,4	%38,9
$50 \text{ da} < X \leq 100$ da	%37,2	%19,4
$100 \text{ da} < X$	%18,0	%5,6

Bağcılıkla uğraşan üreticilerin üçte biri 10 dekar ya da daha küçük yüzölçümüne sahip arazilerde üretim yapmaktadır (Tablo16). Bu üreticiler tarafından kullanılan bağ arazileri toplamın yalnızca yüzde 7,5'ini oluşturmaktadır. Öte yandan arazilerin yaklaşık dörtte birini (yüzde 24,6) oluşturan 50 dekardan daha geniş araziler üreticilerin yüzde 7,1'i tarafından işlenmektedir.

Tablo 16 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Bağcılık

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 10$ da	%7,5	%32,1
$10 \text{ da} < X \leq 25$ da	%29,4	%35,7
$25 \text{ da} < X \leq 50$ da	%38,5	%25,0
$50 \text{ da} < X$	%24,6	%7,1

Arpa üretiminde ise arazi büyüklükleri arasındaki farklılaşma görece daha fazladır (Tablo17). Arpa yetiştiren üreticilerin yüzde 37'si toplam ekili alanların yüzde 9,8'ini oluşturan 10 dekar ya da daha küçük arazilerde üretim yapmaktadır. Üreticilerin yüzde 14,8'i ise ekili arazilerin yarıya yakınını (yüzde 49,4) oluşturan 40 dekardan daha geniş arazileri işlemektedir.

Tablo 17 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Arpa Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 10$ da	%9,8	%37,0
$10 \text{ da} < X \leq 25$ da	%13,2	%22,2
$25 \text{ da} < X \leq 40$ da	%27,6	%25,9
$40 \text{ da} < X$	%49,4	%14,8

Mısır üreticilerinin yüzde 45'i toplam mısır ekili alanların yüzde 16,9'unu oluşturan 10 dekar ya da daha küçük alanlarda üretim yapmaktadır (Tablo18Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.). te yandan her on işletmeden biri 45 dekardan daha geniş alanlarda üretim yapmaktadır. Kırk beş dekardan daha geniş tarlaların mısır üretimi yapılan toplam alanlardaki payı ise yüzde 37,9'dur.

Tablo 18 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Mısır Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 10$ da	%16,9	%45,0
$10 \text{ da} < X \leq 25$ da	%28,2	%35,0
$25 \text{ da} < X \leq 45$ da	%16,9	%10,0
$45 \text{ da} < X$	3%7,9	%10,0

Meyve üreticilerinin yüzde 38,9'u 10 dekar ya da daha küçük alanlarda üretim yapmaktadır (Tablo19). Bu küçük ölçekli işletmeler meyve üretimi yapılan toplam alanların yüzde 9,6'sını ellerinde bulundurmaktadırlar. Meyve üreticilerinin yüzde 11,1'i ise 50 dekardan daha geniş alanlarda üretim yapmakta ve bu büyük ölçekli meyve ekim alanları toplam meyve ekim alanlarının yarıya yakını (yüzde 48,2) oluşturmaktadır.

Tablo 19 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Meyve Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 10$ da	%9,6	%38,9
$10 \text{ da} < X \leq 20$ da	%25,9	%38,9
$20 \text{ da} < X \leq 50$ da	%16,2	%11,1
$50 \text{ da} < X$	%48,2	%11,1

Sebze üretiminde de benzer bir durum söz konusudur (Tablo20). Sebze üreticileri ağırlıklı olarak 10 dekardan daha küçük alanlarda sebze üretimi yapmaktadır (yüzde 47,1). Öte yandan sebze üretimi yapılan toplam arazilerin yüzde 81,2'sini oluşturan 10 dekar ve üzeri yüzölçümlü araziler, üreticilerin yüzde 52,9'u tarafından işlenmektedir.

Tablo 20 Ekili Alan Büyüklüğüne Göre Sebze Üretimi

	Ekili alan payı	Üretici payı
< 10 da	%18,8	%47,1
10 da	%17,1	%23,5
20 da	%25,6	%17,6
30 da	%12,8	%5,9
60 da	%25,6	%5,9

Hemen hemen bütün ürünlerde üretim yapılan toplam alanların önemli bir bölümü görece az sayıda üretici tarafından işlenmektedir. İşletme büyüklüğünün hangi ürünlerde daha çok farklılaştığını açıkça görmek için Tablo21’de varyasyon katsayılarına yer verilmiştir.² Daha yüksek bir varyasyon katsayısı üretici başına ekim yapılan alan büyüklüklerinin o üründe görece daha çok farklılaştığını göstermektedir. Üretici başına ekim yapılan alan büyüklükleri arasındaki farklılaşma en yoğun olarak buğday üretiminde gözlenmektedir. Buğdayı meyve ve arpa üretimi izlemektedir. İşletme büyüklüklerinin görece homojen olarak dağıldığı ürünler ise sırasıyla çeltik ve bağcılıktır. Ama bu ürünlerde bile ekili alan büyüklükleri farklılaşmaktadır.

² Normalize edilmiş bir istatistiksel yayılma ölçüsü olan varyasyon katsayısı, standart sapma ortalamaya bölünerek hesaplanmaktadır. Ölçüm biriminden ve ortalama değerden bağımsız olan varyasyon katsayısı belirli bir değişkenin aldığı değerlerin dağılımının o değişkenin ortalamasına göre nasıl değiştiğini göstermektedir. Bu nedenle farklı serilerdeki değişkenliği kıyaslamak için sıkça kullanılan bir ölçüdür. Daha yüksek bir varyasyon katsayısı daha yoğun bir değişimin göstergesidir.

Tablo 21 Ürünlere Göre Üretim Yapılan Alan Büyüklükleri İçin Varyasyon Katsayıları

	Üretim alanı			
	Ortalama (da)	Medyan (da)	Standart sapma (da)	Varyasyon katsayısı
Buğday	75,8	50	104	1,3718
Ayçiçeği	70,9	50	77,2	1,0884
Yem bitkileri	41,0	28	41,8	1,0195
Çeltik	43,3	30	35,9	0,8286
Bağ	23,2	20	21,0	0,9048
Arpa	32,2	20	40,2	1,2461
Mısır	22,2	15	26,0	1,1726
Meyve	25,3	15	32,8	1,2954
Sebze	13,8	10	14,1	1,0231

İşlenen toplam arazi büyüklüğü de üreticiler arasında farklılık göstermektedir. En küçük alanda ekim yapan üreticinin ekim yaptığı alan iki dekar iken, en geniş alanda üretim yapan üretici toplam 1870 dekar alanda üretim yapmaktadır. Katılımcılar tarafında üretim yapılan toplam alan ise 127 bin 183 dekadır. Üreticilerin dörtte biri (yüzde 25,3) 50 dekar ya da daha küçük arazilerde üretim yapmaktadır (Tablo22). Bu küçük ölçekli araziler toplam ekili alanların yüzde 5,3'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 22 Ekili Alanların Yüzölçümü

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 50$ da	%5,3	%25,3
$50 \text{ da} < X \leq 100$ da	%18,1	%30,8
$100 \text{ da} < X \leq 200$ da	%30,8	%27,6
$200 \text{ da} < X$	%45,8	%16,2

Tarımsal üretim yapmak için kişi ve kurumlardan arazi kiralama bölgede sık başvurulan bir uygulamadır (Tablo23). Katılımcıların yüzde 66'sı yalnızca kendilerine ait alanlarda üretim yaparken üreticilerin yaklaşık üçte biri devlet, vakıf ve/veya şahıs arazilerini kiralarak üretim yaptıkları araziye genişletmektedir. Arazi kiralayan üreticilerin yalnızca yüzde 4,6'sı devlet ve vakıf arazilerini kiralarak çoğunluk şahsa ait arazileri kiralamaktadır.³

³ 2012 yılında işlemek üzere arazi kiralayan 1 kişi işlediği arazinin mülkiyet durumuna yönelik soruya yanıt vermemiş, bu nedenle **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'ün ilgili bölümüne dâhil edilmemiştir.

Tablo 23 2012 Yılında İşlenen Arazinin Mülkiyet Durumu

	Kişi sayısı	Yüzde
Sadece kendi toprağını işledi	601	66,0
İşlemek üzere arazi kiraladı	309	34,0
<i>Devlet/vakıf</i>	11	3,6
<i>Şahıs arazisi</i>	294	95,1
<i>Hem şahıs, hem devlet/vakıf arazisi</i>	3	1,0
Toplam	910	

Kiralanan arazi büyüklükleri ise 5 dekar ile bin 200 dekar arasında değişmektedir. 2012 yılında 309 üretici toplam 33 bin 657 dekar arazi kiralamıştır. Tarımsal üretim yapmak için 2012 yılında arazi kiralayan her beş üreticiden ikisi (yüzde 41,7) 50 dekar ya da daha küçük arazileri kiralamıştır (Tablo24). Bu görece küçük yüzölçümüne sahip araziler kiralanan arazilerin yüzde 11,9'unu oluşturmaktadır.

Tablo 24 Kiralanan Arazilerin Büyüklüğü

	Ekili alan payı	Üretici payı
$X \leq 50$ da	% 11,9	%41,7
$50 \text{ da} < X \leq 100$ da	%25,4	%32,7
$100 \text{ da} < X \leq 200$ da	%21,4	%14,9
$200 \text{ da} < X$	%41,3	%10,7

Ürün seçimine nasıl karar verildiği incelendiğinde belirli bir ürünün seçilmesinde asıl belirleyicinin üretim alışkanlıkları olduğu görülmektedir (Tablo25). Yem bitkisi üreticilerinin yüzde 94'ü, arpa üreticilerinin yüzde 88,9'u, buğday üreticilerinin yüzde 76,8'i ve ayçiçeği üreticilerinin yüzde 74,6'sı uzun yıllardır bu ürünleri yetiştirmekte oldukları için bu bitkileri yetiştirdiklerini belirtmektedirler. Toprağın ürüne uygun oluşu da bir başka önemli ölçüttür; çeltik üreticilerinin tamamını, yem bitkisi üreticilerinin yüzde 85,7'sini, buğday üreticilerinin yüzde 77,6'sını ve ayçiçeği üreticilerinin yüzde 76'sını bu ürünleri yetiştirmeye yönelten nedenlerden biri sahip olunan toprağın yapısının bu bitkilerin yetiştirilmesine uygun olmasıdır. İklim koşulları da gene belirleyici bir faktördür; çeltik üreticilerinin yüzde 91,7'si, yem bitkisi üreticilerinin yüzde 84'ü, buğday ve ayçiçeği üreticilerinin ise dörtte üçü iklim koşullarına uygunluğun ürün seçiminde etkili olduğunu belirtmiştir. Meyve üreticilerinin yarıya yakını (yüzde 44,4), sebze (35,3) ve ayçiçeği (35,7) üreticilerinin yaklaşık üçte biri fiyat avantajları nedeniyle bu ürünleri seçtiklerini belirtmişlerdir. Etkisi görece sınırlı olmakla birlikte, satışının rahat olması meyve, sebze, yem bitkileri ve ayçiçeği üretim kararında belirleyici olmaktadır.

Tablo 25 Belirli Bir Ürünün Üretim Kararında Etkili Olan Unsurlar

	Buğday		Ayçiçeği		Yem bitkileri		Çeltik		Bağ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toprak buna uygun	652	77,6	575	76,0	102	85,7	36	100,0	21	75,0
İklim buna uygun	631	75,1	579	76,5	100	84,0	33	91,7	10	35,7
Fiyatı daha iyi	236	28,1	270	35,7	38	31,9	3	8,3	5	17,9
Eskiden beri hep ektiğimiz ürün	645	76,8	565	74,6	112	94,1	19	52,8	20	71,4
Satışı garanti	134	16,0	175	23,1	28	23,5	4	11,1	0	0,0
Cevap yok	2	0,2	4	0,5	1	0,8	0	0,0	0	0,0
Toplam üretici sayısı	840		757		119		36		28	
	Arpa		Mısır		Meyve		Sebze			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Toprak buna uygun	17	63,0	13	65,0	8	44,4	10	58,8		
İklim buna uygun	9	33,3	10	50,0	5	27,8	10	58,8		
Fiyatı daha iyi	1	3,7	2	10,0	8	44,4	6	35,3		
Eskiden beri hep ektiğimiz ürün	24	88,9	13	65,0	13	72,2	10	58,8		
Satışı garanti	2	7,4	1	5,0	4	22,2	5	29,4		
Cevap yok	1	3,7	2	10,0	0	0,0	2	11,8		
Toplam üretici sayısı	27		20		18		17			

Tarımsal üretimden gelir etme durumunun 2007–2012 döneminde nasıl değiştiği Tablo 26’da verilmiştir. Söz konusu beş yıllık dönemde daha önce tarımsal üretimden gelir elde etmeyen 14 kişi tarım üretimine geçiş yapmıştır. 2007’de tarım üretiminden gelir elde ettiği halde bu üretime son veren kişi sayısı ise yalnızca 2’dir.

Tablo 26 2007–2012 Tarımsal Üretimden Gelir Elde Etme Durumu

		2012		
		Tarım geliri var	Tarım geliri yok	Toplam
2007	Tarım geliri var	896	2	898
	Tarım geliri yok	14	86	100
	Toplam	910	88	998

Beş-altı yıl öncesinde yetiştirmekte olduğu bazı ürünleri artık üretmeyen sadece 8 üretici bulunmaktadır (Tablo 27). Bu sekiz çiftçinin üçü ayçiçeği, üçü buğday, ikisi ise yem bitkileri üretmekten vazgeçmiş, birer çiftçi ise pancar ve karpuz üretimine son vermiştir.

Tablo 27 Son 5-6 Yılda Üretiminden Vazgeçilen Ürün

	Üretici sayısı
Ayçiçeği- gündoğdu	3
Buğday	3
Yem bitkileri	2
Pancar	1
Meyve (Karpuz)	1

Bu ürünlerden tamamen vazgeçilmesinin nedenleri ise yeterli gelir elde edilememesi (3 üretici), bitki hastalıkları (2 üretici), verim alamama (1 üretici), ürün yetiştirilen arazinin satılması (1 üretici) ve ürün ekilecek arazi bulunamamasıdır (1 üretici). Yeni ürünlere geçilmesinin nedenleri ise Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28 Yeni Ürüne Geçiş Nedenleri

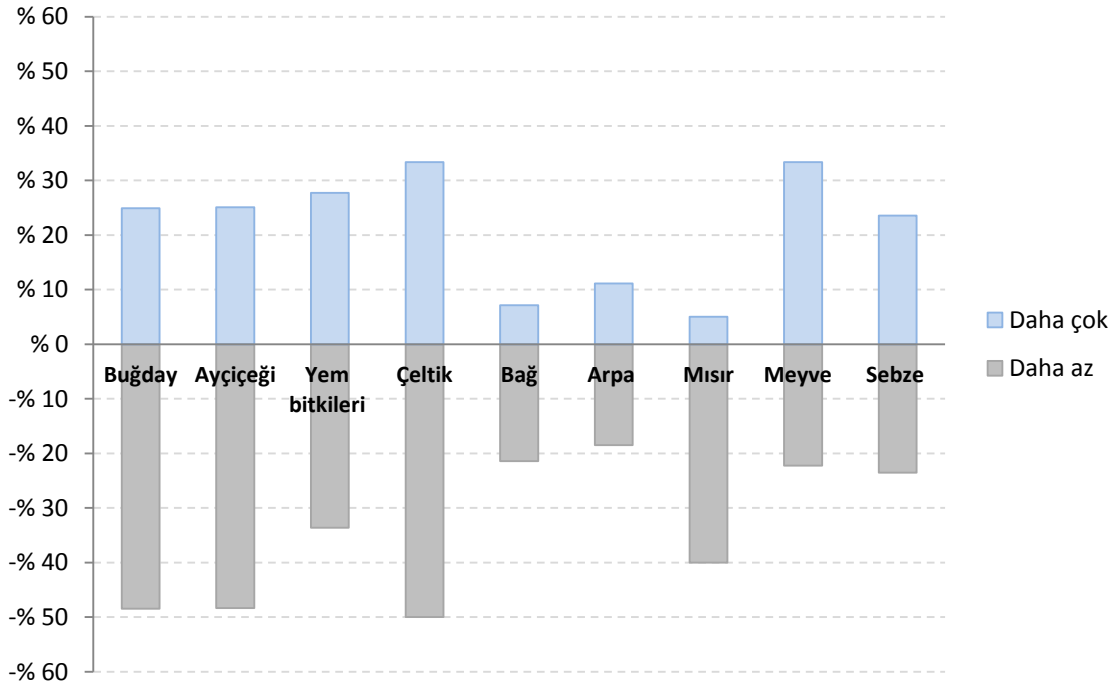
	Üretici sayısı
Sahip olunan hayvanları beslemek için	3
Kanola iyi gelir sağladığı için	1
Yeni arazi bulunamadığı için	1
Cevap yok	3
Toplam	8

2007–2012 döneminde üretim kararlarının ürün çeşidi açısından çok değişmediği anlaşılmaktadır; üreticilerin yüzde birinden azı belirli ürünlerin üretimini tamamen sonlandırmıştır. Öte yandan anket sonuçları değişen çevresel ve ekonomik koşullara uyum sağlamak için üreticilerin miktar ayarlama yöntemine başvurduklarını göstermektedir (Tablo 29).

Tablo 29 2007-2012 Arasında Üretim Düzeyi Değişimi

	Buğday	Ayçiçeği	Yem bitkileri	Çeltik	Bağ	Arpa	Mısır	Meyve	Sebze
Bugün daha az ekıyorum	407	366	40	18	6	5	8	4	4
Bugün daha çok ekıyorum	209	190	33	12	2	3	1	6	4
Aynı miktarda ekıyorum	212	188	46	6	19	19	11	8	8
Cevap yok	12	13	0	0	1	0	0	0	1
Toplam	840	757	119	36	28	27	20	18	17

Buğday, ayçiçeği ve çeltik üreticilerinin yarısı 2007–2012 döneminde bu ürünlerin üretimini azaltırken, buğday ve ayçiçeği üreticilerinin yaklaşık dörtte biri üretim miktarlarını artırmıştır (Grafik 28). Çeltik üretim miktarını artıran üreticilerin payı ise yüzde 33,3'tür. Yem bitkileri üreticilerinin yüzde 33,7'si üretim miktarını azaltmış, yüzde 27,7'si ise üretim miktarında artışa gitmiştir. Toplam ekili alanlar içinde sınırlı bir üretim alanına sahip mısırdaki ise üreticilerin yüzde 40'ı üretim hacmini daraltmıştır. En sık miktar artışı ise meyve üretiminde yaşanmıştır; meyve üreticilerinin üçte biri söz konusu dönemde meyve üretim miktarını artırmıştır.

Grafik 28 Tarımsal Ürün Üretim Miktarları Değişimi

Bölge tarım üretiminde de tarımsal ürün fiyatları pazar ekonomisinde belirlenmekte, üreticinin fiyatlar üzerinde çoğu zaman kontrolü bulunmamaktadır (Tablo 30). Anketlerde katılımcıların üçte ikisi fiyatlar üzerinde hiçbir etkisi bulunmadığını belirtmektedir. Satış fiyatını belirlemede belirli ölçüde etkili olabildiklerini söyleyenlerin toplam üreticiler içerisindeki payı yüzde 14, önemli bir etkisi olduğunu belirtenlerin oranı ise sadece yüzde 5,4'tür.

Arazi büyüklüğü arttıkça fiyat belirlemede etki de görece yükselmektedir. Elli dekardan küçük arazisi olan buğday üreticileri içinde fiyatları belirlemede hiçbir etkisi olmadığını düşünenler yüzde 71 oranındayken, bu değer 200 dekardan büyük arazi sahipleri arasında yüzde 57'ye düşmektedir. Öte yandan 50 dekardan küçük toprak sahibi buğday üreticilerinin yüzde 4,5'i fiyat belirlemede önemli ölçüde etkisi olduğunu belirtmiş, bu oran 200 dekardan büyük toprak sahipleri arasında yüzde 8,6'ya yükselmiştir. Aynı ölçüde farklılaşmasa da benzer bir yönseme ayçiçeği üretiminde de vardır.

Tablo 30 Üreticinin Fiyat Belirleme Gücü

	Üretici Sayısı	Yüzde
Fiyatlar üzerinde hiç bir etkim yok	605	66,5
Fiyatlar üzerinde çok az etkim var	91	10,0
Fiyatlar üzerinde bir miktar etkim var	127	14,0
Fiyatlar üzerinde önemli ölçüde etkim var	49	5,4
Cevap yok	38	4,2
Toplam	910	100

Tarımda makineleşme

Tarımda makineleşme durumu incelendiğinde üreticilerinin büyük çoğunluğunun belli başlı tarım makinelerine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların dörtte üçü tarımsal üretimlerinde traktör, pulluk ve tırmık gibi ana tarım makinelerini kullanmaktadır (Tablo 31). Mibzer (yüzde 56,1), diskli tırmık (yüzde 55,9), kombi kürüm (yüzde 49,5) ve pnömatik ekim makinesi (yüzde 48,2) sıklıkla kullanılan diğer tarım makineleridir.

Tablo 31 Tarım Makinesi Sahipliği

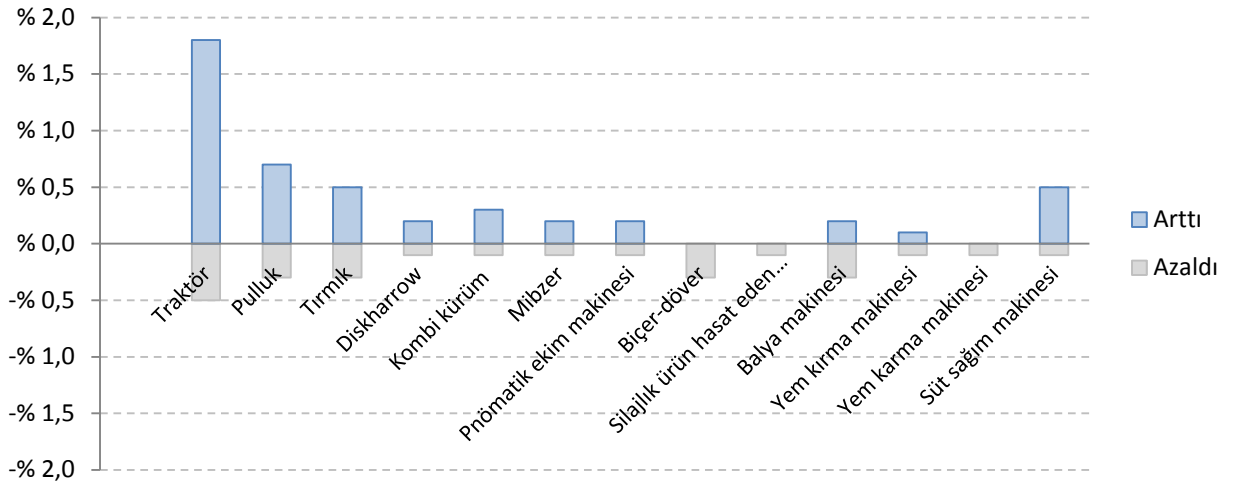
	Üretici yüzdesi
Traktör	76,5
Pulluk	74,6
Tırmık	73,2
Mibzer	56,1
Diskli tırmık (diskharrow)	55,9
Kombi kürüm	49,5
Pnömatik ekim makinesi	48,2
Süt sağım makinesi	23,7
Silajlık ürün hasat eden makine	20,5
Bıçer-döver	10,3
Yem kırma makinesi	7,6
Balya makinesi	5,9
Yem karma makinesi	4,6

Anket sonuçları üreticilerin belli bir bölümünün yeni tarım makineleri satın alarak üretimde makine kullanımlarını artırmayı planladığını göstermektedir (Tablo 32). 29 üretici traktör, 18 üretici mibzer, 16 üretici pulluk, 14 üretici tırmık, 12 üretici ise pnömatik ekim makinesi almayı planlamaktadır.

Tablo 32 Yeni Tarım Makinesi Alma Durumu

	Üretici sayısı	
	Almayı düşünen	Kararsız olan
Traktör	29	2
Mibzer	18	3
Pulluk	16	
Tırmık	14	
Pnömatik ekim makinesi	12	4
Diskli tırmık (diskharrow)	8	2
Kombi kürüm	6	3
Süt sağım makinesi	6	3
Yem kırma makinesi	5	4
Yem karma makinesi	3	4
Silajlık ürün hasat eden makine	4	3
Balya makinesi	4	3
Bıçer-döver	2	4

Makinelerini yenilemeyi ya da mevcut makine parkını genişletmeyi düşünenlerin çok düşük oranda olmasının yanı sıra son 5 yıllık dönemde tarımda makineleşmede yaşanan değişim incelendiğinde, katılımcıların makine kullanımlarını pek de değiştirmedikleri anlaşılmaktadır. 2007'den 2012'ye makine kullanım düzeyi hemen hemen aynı kalmış, en fazla artışın gözlendiği traktör kullanımında üreticilerin sadece yüzde 1,8'i traktör kullanımlarını artırmıştır (Grafik 29).

Grafik 29 2007'den 2012'ye Makine Sayısında Yaşanan Değişim

Hayvancılık

Anketler çerçevesinde görüşülen 998 kişiden 493'ü hayvancılıkla uğraşmakta, 505 kişi ise hayvancılıktan gelir elde etmemektedir. Katılımcılar ağırlıklı büyükbaş hayvancılıkla uğraşmakta, küçükbaş hayvancılık ve kümes hayvancılığı ise bölgede sınırlı olarak yapılmaktadır (Tablo 33). 2012 yılında hayvancılıkla uğraşmış olan 493 kişinin yüzde 91,9'u büyükbaş, yüzde 22,2'si ise küçükbaş hayvancılıkla uğraşmıştır. Katılımcıların yaklaşık onda biri (yüzde 9,5) kümes hayvanları yetiştirmiştir. Arıcılıkla uğraşan ise sadece 4 üretici bulunmaktadır.

Tablo 33 Hayvancılık

	Üretici sayısı	Yüzde	Hayvan sayısı
Büyükbaş	453	91,9	6.645
Koyun	89	18,1	5.128
Kümes hayvanı	47	9,5	1.276
Keçi	20	4,1	1.233
Arıcılık (kovan)	4	0,8	
Toplam	493		

Tarımsal üretimde olduğu gibi hayvancılıkta da işletme büyüklükleri önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan üreticilerin beşte üçü 10 ya da daha az sayıda hayvana sahiptir ve bu gruptaki üreticiler yetiştirilen toplam büyükbaş hayvanların sadece beşte birine sahiptir (Tablo 34). Diğer taraftan 50 üzeri sayıda büyükbaş hayvana sahip büyük ölçekli üreticiler toplam üreticilerin sadece yüzde 3,8'ini oluşturmalarına rağmen büyükbaş hayvanların yaklaşık dörtte birine sahiptir.

Tablo 34 Büyükbaş Hayvancılık

	Hayvan payı	Üretici payı
$X \leq 10$	% 22,2	% 60,3
$10 < X \leq 25$	% 33,2	% 27,8
$25 < X \leq 50$	% 20,8	% 8,2
$50 < X$	% 23,8	% 3,8

Küçükbaş hayvancılıkta da benzer bir durum gözlenmektedir. 25 ya da daha az sayıda koyuna sahip üreticiler toplam koyun yetiştiricilerinin yarısını oluşturmaktadır ancak bu üreticiler koyunların sadece onda birini ellerinde bulundurmaktadırlar (Tablo 35). Toplam koyunların üçte biri ise 200'ün üzerinde koyuna sahip kişilerin elinde bulunmaktadır.

Tablo 35 Koyun Yetiştiriciliği

	Hayvan payı	Üretici payı
$X \leq 25$	% 10,5	% 52,8
$25 < X \leq 100$	% 26,9	% 30,3
$100 < X \leq 200$	% 26,7	% 10,1
$200 < X$	% 35,9	% 6,7

Üreticiler içindeki payı küçük olmasına rağmen büyük ölçekli üreticiler keçi yetiştiriciliğinde mevcut hayvanların önemli bir bölümünü ellerinde tutmaktadırlar (Tablo 36). Hayvanların yarıdan fazlası toplam üreticilerin yüzde 15'ini oluşturan büyük ölçekli üreticiler (150'nin üzerinde keçiye sahip) tarafından yetiştirilmektedir.

Tablo 36 Keçi Yetiştiriciliği

	Hayvan payı	Üretici payı
$X \leq 10$	% 3,2	% 40,0
$10 < X \leq 50$	% 10,6	% 20,0
$50 < X \leq 150$	% 32,1	% 25,0
$150 < X$	% 54,1	% 15,0

Kümes hayvanlarının önemli bir bölümü de büyük ölçekli üreticilerin elinde toplanmıştır (Tablo 37). Üreticilerin yüzde 42,6'sı 10 ya da daha az sayıda hayvana sahiptir ve bu gruptaki üreticiler toplam kümes hayvanlarının yaklaşık sekizde birini ellerinde bulundurmaktadırlar. Diğer taraftan katılımcılar tarafından yetiştirilen kümes hayvanlarının yüzde 40,6'sı 50'nin üzerinde hayvana sahip görece büyük ölçekli üreticiler tarafından yetiştirilmektedir.

Tablo 37 Kumes Hayvanı Yetiştiriciliği

	Hayvan payı	Üretici payı
$X \leq 10$	% 12,4	% 42,6
$10 < X \leq 25$	% 25,1	% 34,0
$25 < X \leq 50$	% 21,9	% 17,0
$50 < X$	% 40,6	% 6,4

Tablo 38’de hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen gelirin kaynakları yetiştirilen hayvanın cinsine göre verilmektedir. Büyükbaş hayvan üreticilerinin neredeyse tamamı (yüzde 95,4) elde ettikleri sütü satarak gelir elde etmektedir. Canlı hayvan satışı ise büyükbaş hayvan üreticilerinin yarısı tarafından yapılmaktadır. Büyükbaş hayvan üreticilerinin sadece yüzde 22,7’si yetiştirdikleri büyükbaş hayvanların etini satarak gelir elde etmektedir. Küçükbaş hayvancılıkta ise hem süt hem canlı hayvan satışı oldukça önemli bir yere sahiptir. Koyun üreticilerinin yüzde 56,2’si, keçi üreticilerinin ise yüzde 70’i süt satarak gelir elde etmektedir. Canlı hayvan satışından gelir elde edenlerin koyun yetiştiricileri içindeki payı yüzde 69,7, keçi yetiştiricileri içindeki payı ise yüzde 65’tir.

Tablo 38 Hayvancılık Gelirinin Kaynağı

	Büyükbaş		Koyun		Keçi		Kümes hayvanı	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Süt	432	95,4	50	56,2	14	70,0	0	0
Canlı hayvan satışı	218	48,1	62	69,7	13	65,0	5	10,6
Et	103	22,7	25	28,1	2	10,0	5	10,6
Cevap yok	0	0,0	0	0,0	0	0,0	39	83,0
Toplam üretici sayısı	453		89		20		47	

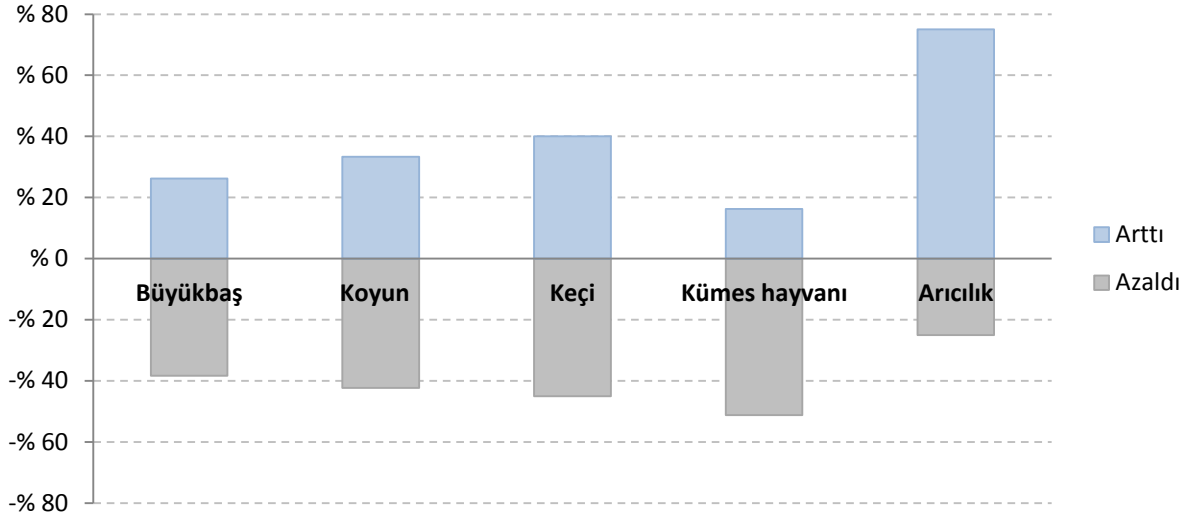
2006-2007 döneminde bölge hayvancılığında da belli başlı değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde katılımcıların yüzde 7’si hayvancılık üretiminden vazgeçmiş, 2007’de hayvancılık geliri bulunmayan 34 kişi ise 2012’de hayvansal üretim yapar hale gelmiştir (Tablo 39).

Tablo 39 Hayvansal Üretimden Gelir Elde Etme Durumu

		2012		
		Hayvancılık geliri var	Hayvancılık geliri yok	Toplam
2007	Hayvancılık geliri var	459	33	492
	Hayvancılık geliri yok	34	472	506
	Toplam	493	505	998

Miktar ayarlamaları tarımsal üretimde olduğu gibi hayvansal üretimde de sıklıkla başvurulan bir yöntemdir (Grafik 30). Büyükbaş hayvancılıkla uğraşan üreticilerin yüzde 26,2’si söz konusu dönemde hayvan sayısını artırmış, yüzde 38,2’si ise hayvan sayısını azaltmıştır. Küçükbaş hayvancılıkta da benzer bir durum söz konusudur; koyun yetiştiricilerinin 33,’ü,

keçi yetiştiricilerinin ise yüzde 40'ı hayvan sayılarını artırmıştır. Hayvan sayısını azaltan üreticilerin payı ise koyun üreticilerinde yüzde 42,3, keçi üreticilerinde yüzde 45'tir. Kümes hayvancılığında ise düşüşler ağır basmaktadır; üreticilerin yarısı hayvan sayısını azaltırken hayvan sayısını artıranların payı yüzde 16,3 ile sınırlı kalmıştır. Kovan sayısını artıran arıcıların payı dikkat çekicidir ancak örneklemeimizde sadece dört kişinin arıcılıkla uğraştığı unutulmamalıdır.

Grafik 30 Üretim Miktarını Değiştiren Üreticilerin Toplam Üreticiler İçindeki Payı

Hayvan üretiminde karlılığın düşük oluşunun bölge hayvancılığını olumsuz etkilediği görülmektedir. Büyükbaş hayvancılık yapmaktan vazgeçen 43 üreticinin 37'si yem pahalı olduğu için büyükbaş hayvancılık yapmayı bıraktığını belirtmiştir (Tablo 40). Büyük baş hayvancılıktan vazgeçilmesinin diğer bir önemli nedeni ise ürün fiyatlarının düşük olmasıdır (35 üretici). Satış sürecinde karşılan zorluklar ise büyükbaş hayvancılığın sonlandırılmasının önemli nedenlerinden biridir, büyükbaş hayvancılıktan çıkan üreticilerin yaklaşık yarısı satış yapmakta zorlandıkları için büyükbaş hayvancılığı bıraktıklarını dile getirmiştir. Büyükbaş hayvan üretiminden vazgeçen üç katılımcı ise bakım zorlukları nedeniyle büyükbaş hayvancılığı bıraktıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 40 Bazı Cins Hayvanların Üretiminden Vazgeçilmesinin Nedeni

	Büyükbaş		Koyun		Keçi		Kümes hayvanı	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Yem pahalı	37	86,0	1	50,0	0	0,0	1	50,0
Fiyat düşük	35	81,4	2	100,0	0	0,0	1	50,0
Satamıyoruz	18	41,9	0	0,0	1	100,0	0	0,0
Bakıcı bulamıyoruz	3	7,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yem pahalı	37	86,0	1	50,0	0	0,0	1	50,0
Toplam üretici sayısı	43		2		1		2	

2007'de hayvancılıkla uğraşan ancak 2012'de herhangi bir hayvancılık faaliyetinde bulunmamış olan 33 kişiyi hayvancılıktan uzaklaştıran nedenler incelendiğinde de esas sorunun düşük karlılık olduğu görülmektedir (Tablo 41). Katılımcıların yüzde 60,6'sı satış fiyatları düşük, yüzde 48,5'i girdi fiyatları yüksek olduğu için hayvancılık faaliyetlerine son vermiştir.

Tablo 41 Hayvancılığın Tamamen Bırakılmasının Nedenleri

	Sayı	Yüzde
Satış fiyatının düşük olması	20	60,6
Girdilerin pahalı olması	16	48,5
Karlılığın olmaması/ düşük olması	7	21,2
Bakımın zorluğu	5	15,2
Satmakta zorlanmak	4	12,1
Üretimi sürdürecektir finansal kaynağının olmayışı	1	3,0
Nakit ihtiyacı	1	3,0
Diğer	2	6,1
Hayvancılığı bırakan toplam üretici sayısı	33	

Son olarak 2007'den 2012'ye tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen gelirin değişimi incelendiğinde bölge çiftçisinin önemli bir bölümünün gelir kayıpları yaşadığı görülmektedir (Tablo 42). Katılımcıların yüzde 53,6 tarım, yüzde 57,6'sı ise hayvancılık gelirlerinin 2007-2012 döneminde azaldığını belirtmişlerdir. Gelir artışı gözlediğini belirten üreticilerin payı ise ne tarımda ne hayvancılıkta yüzde 15 seviyesinin üzerine çıkmamaktadır.

Tablo 42 2007'den 2012'ye Tarım Ve Hayvancılık Gelir Değişimi

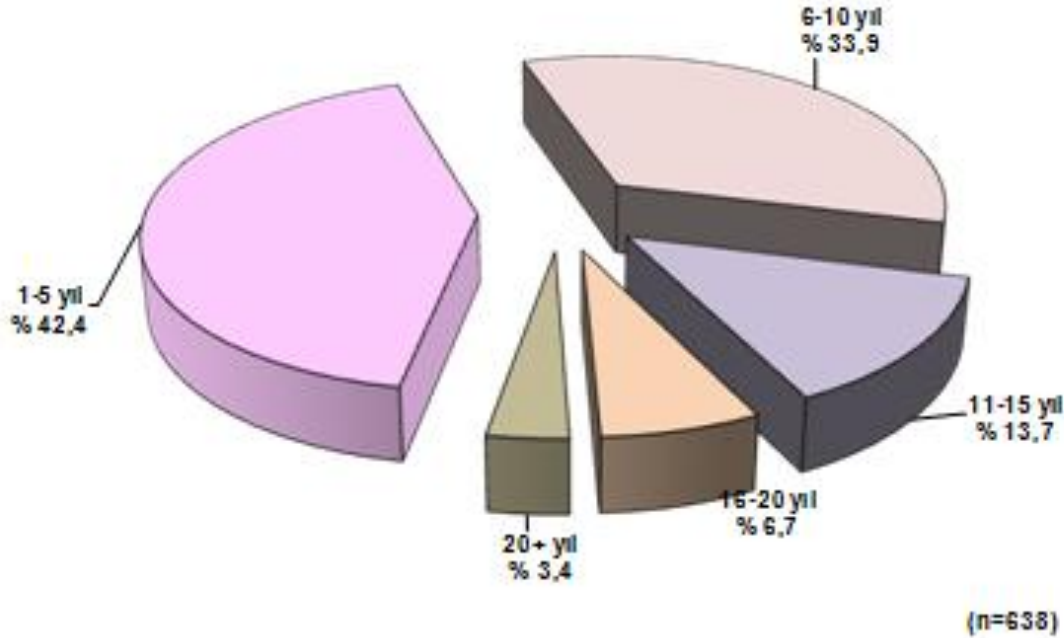
	Tarım geliri		Hayvancılık geliri	
	Üretici Sayısı	Yüzde	Üretici Sayısı	Yüzde
Arttı	118	13,0	71	14,4
Aynı kaldı	225	24,7	103	20,9
Azaldı	488	53,6	284	57,6
Cevap yok	79	8,7	35	7,1
Toplam üretici sayısı	910		493	

Tarımsal gelir ve pazarlama

Tablo 43 Hanenin Tarım Dışı Geliri

	Sayı	Yüzde
Evet, var	230	23,0
Hayır, yok	360	36,1
Evet, emekli maaşı var	408	40,9
Toplam	998	100

Hanelerin önemli bir çoğunluğunun (yüzde 64) geçimleri için yalnızca tarımsal üretime dayanmamaktadır. Görüşülen hanelerin dörtte bire yakınının (yüzde 23) tarım dışı geliri vardır. Ayrıca emekli maaşı giren hanelerin oranı yüzde 41'dir. Yalnızca tarımsal gelirleriyle geçinen haneler üçte bir dolayındadır (yüzde 36).

Tablo 44 Tarım Dışı Gelir Elde Etme Süresi

Tarım dışı geliri olan hanelerin son 10 yılda önemli oranlara ulaştığı söylenebilir. Yalnızca tarım dışı geliri olan hanelerin dağılımına bakıldığında, 20 yıldan uzun süredir tarım dışı geliri olan hanelerin yalnızca yüzde 3 olduğu görülmektedir. Son 5 yıldır tarım dışı geliri olan hanelerin oranı ise yüzde 42'dir. 6-10 yıldır tarım dışı geliri olan yüzde 34 haneyle birleştirildiğinde son 10 yıldır tarım dışı geliri olan hanelerin oranı yüzde 76'ya çıkmaktadır.

Tablo 45 Tarım ve Hayvancılık Ürünlerini Pazarlama Biçimi

	Sayı	Yüzde
Hepsini devlete	63	6,9
Hepsini tüccara	205	22,5
Çoğunu devlete azını tüccara	322	35,4
Çoğunu tüccara azını devlete	217	23,8
Devlete ve tüccara yarı yarıya	85	9,3
Diğer	17	1,9
Cevap yok	1	0,1
Toplam	910	100

Tarımsal geliri olan 910 hanenin geneline bakıldığında, bitkisel tarım ürünlerinin hepsini devlete veren işletmelerin oranının hayli düşük olduğu görülmektedir (yüzde 7). Ürünlerinin hepsini tüccara verenlerin oranı ise işletmelerin dörtte birine yakındır (yüzde 22,5). Bununla birlikte, ürünün hepsini ya da çoğunu devlete verenlerin oranı (yüzde 42) ile hepsini ya da

çoğunu tüccara verenlerin oranı (yüzde 46) birbirine yakındır. Devlete ve tüccara hemen hemen eşit oranlarda ürün veren işletmelerin oranı ise yüzde 9'dur.

Öte yandan yetiştirdiği ürünlerin çoğunu devlete, azını tüccara veren işletmeler üçte biri aşmaktadır (yüzde 35). Çoğunu tüccara, azını devlete verenler ise dörtte bire yakındır (yüzde 24).

Konuya toprak büyüklüğü açısından bakıldığında, arazi büyüdükçe malını devlete satanların oranının arttığı görülmektedir. Buğdayda, elli dekardan küçük toprak sahipleri içinde ürünün çoğunu ya da hepsini devlete satanlar yüzde 39,5 (ayçiçeğinde yüzde 41) iken, bu oran 200 dekardan büyük toprak sahipleri arasında yüzde 54'e (ayçiçeğinde yüzde 57) çıkmaktadır. Malının çoğunu ya da hepsini tüccara satan 50 dekardan küçük toprak sahipleri buğdayda yüzde 49 (ayçiçeğinde yüzde 47) iken, bu oran 200 dekardan büyük toprak sahipleri arasında yüzde 34'e (ayçiçeğinde yüzde 36'ya) düşmektedir.

Tablo 46 Hayvancılık Ürünleri

	Sayı	Yüzde
Hepsini süt birliğine/kooperatife	227	46,0
Hepsini mandıraya	191	38,7
Çoğunu süt birliğine/kooperatife azını mandıraya	21	4,3
Çoğunu mandıraya azını süt birliğine/kooperatife	5	1,0
Mandıraya süt birliğine/kooperatife yarı yarıya	3	0,6
Kendi hesabıma	45	9,1
Cevap yok	1	0,2
Toplam	493	100

Hayvancılıkla uğraşan hanelerin yarıya yakını (yüzde 46) ürünlerinin hepsini süt birliğine ya da kooperatife vermektedir. Ürettiklerinin hepsini mandıraya veren işletmelerin oranı ise yüzde 39'dur. Öte yandan işletmelerin yüzde 9'u ürünlerini herhangi bir yere vermemekte, kendi hesabına değerlendirmektedir.

Tablo 47 Devlet Teşvikleri

	Sayı	Yüzde
Hiçbir yararı yok	124	12,4
Yararlanıyorum, ama yeterli değil	833	83,5
Çok yararlanıyorum	40	4
Teşviklerden yararlanmıyorum	1	0,1
Toplam	998	100

Tarımda devlet teşvikleri konusunda olumsuz düşünenler azdır (yüzde 12). Bunlara göre devlet teşviklerinin hiç bir yararı olmamaktadır. Önemli bir çoğunluk ise (yüzde 83,5) devlet desteğinden yararlandığını ama yeterli bulmadığını belirtmiştir.

Tablo 48 Son 5 Yılda Tarım Arazisi Alma/Satma

	Sayı	Yüzde
Aldım	90	9,0
Hem aldım, hem sattım	15	1,5
Sattım	166	16,6
Ne aldım ne sattım	727	72,8
Toplam	998	100

Görüşülen hanelerin yüzde 9'u geçtiğimiz beş yıl içinde tarım arazisi satınalmıştır. Bu süre içinde tarım arazisi satanların oranı ise yüzde 17'dir. İşletmelerin yüzde 73'ünde arazi alım satımı bakımından son beş yıl içinde herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 49 Arazi Satma Nedeni

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Borç ödemek için sattık	151	80,3	83,4
Düğün yaptık	19	10,1	10,5
Başka yerde ev aldık	2	1,1	1,1
Başka yerde toprak aldık	7	3,7	3,9
Çocuklara iş açtık	2	1,1	1,1
Diğer	6	3,1	4,1
Cevap yok	1	0,5	0,6
Toplam	188	100	103,9

Tarım arazisi satışının temel nedeni "borç ödemek"tir. "Arazinizi neden sattınız?" sorusuna verilen cevapların yüzde 83'ü bu nedeni ileri sürmektedir. İkinci önemli neden ise "düğün yapmak"tır. Soruya verilen cevapların yüzde 10,5'i bu gerçeği ortaya koymaktadır. Bir yerde arazi satıp başka yerde gene arazi alma sıklığı düşük orandadır (yüzde 4).

Alternatif ürünler ve eğitim

Anket yapılan 91 köyün 14'ünde seracılık yapıldığı görülmüştür. Tablodaki işaretli (*) köylerde seracılık yapan toplam 10 haneyle (örneklemin yüzde 1'i) görüşülmüştür.

Tablo 50 Seracılık

İl	İlçe	Köy
Edirne	Lalapaşa	Doğanköy*
Edirne	Meriç	Kuplu*
Edirne	Uzunköprü	Bildir
Kırklareli	Babaeski	Büyükmandıra
Kırklareli	Lüleburgaz	Sakızköy*, Ceylanköy*
Kırklareli	Pınarhisar	Ataköy
Kırklareli	Merkez	İnece*
Tekirdağ	Çerkezköy	Bahçeağıl, Karlı*, Pınarca, Uzunhacı
Tekirdağ	Çorlu	Seymen*
Tekirdağ	Saray	Büyükyoncalı

Sınırlı kapsamda yapılan seracılıkta en çok salatalık ve domates yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Bunları biber, marul ve soğan izlemektedir. Fasulye ve rokanın da sınırlı bir sera üretimi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca seralarda fidan yetiştirilmektedir.

Bu araştırma kapsamında gidilen köylerin hiçbirinde organik tarım yapılmadığı görülmüştür.

Tablo 51 Tarım Konusunda Eğitim Ve Bilgilendirme Faaliyetlerinden Haberdarlık

	Sayı	Yüzde
Evet, haberdarım	690	69,1
Hayır, haberdar değilim	308	30,9
Toplam	998	100

Tablo 52 Tarım Konusunda Eğitim Ve Bilgilendirme Faaliyetlerine Katılım

	Sayı	Yüzde
Hiç katılmadım	210	30,4
Eskiden katılmışım, artık katılmıyorum	235	34,1
Düzenli olarak katılıyorum	245	35,5
Toplam	998	100

Tablo 53 Eğitimlerden Memnuniyet

	Sayı	Yüzde
Hiç memnun kalmadım/Hiç yararlı olmadı	5	1,0
Çok az memnun kaldım/Çok az yararlandım	16	3,3
Epeyce memnun kaldım/Yararlandım	119	24,8
Çok memnun kaldım/Çok yararlı oldu	339	70,6
Cevap yok	1	0,2
Toplam	480	100

Tablo 54 Eğitimlerden Memnuniyetsizlik/Yararlanmama Nedeni

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Bizi ilgilendiren konuları kapsamıyor	6	22,2	28,6
Bilmediğimiz bir şey öğretmiyorlar	10	37,0	47,6
Konuları çok hızlı geçiyorlar, anlaşılıyor	2	7,4	9,5
Eğiticiler yetersiz	3	11,1	14,3
Hizmet ayağa gelmiyor	1	3,7	4,8
Cevap yok	5	18,5	23,8
Toplam	27	100	128,6
	21		

Görüşülen kişilere tarım konusunda eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine ilişkin bir dizi soru sorulmuştur. Görüşülen hanelelerin yüzde 31'inin bu tür faaliyetlerden haberdar olmadığı anlaşılmaktadır.

Eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine düzenli olarak katılanlar bu tür faaliyetlerden haberdar olanların üçte birinden çoktur (yüzde 35,5). Buna yakın oranda çiftçi (yüzde 34) bu tür faaliyetlere eskiden katıldığını ama artık katılmadığını belirtmiştir. Eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine hiç katılmayanlar da gene üçte bire yakındır (yüzde 30).

Eğitim faaliyetlerine katılanların çoğunlukla bu tür faaliyetlerden memnun kaldığı görülmektedir. Faaliyetlere geçmişte katılanların ve düzenli olarak katılanların yüzde 71 bunlardan çok yararlandıklarını belirtmiştir. "Epeyce memnun" olanların oranı ise yüzde 24'tür.

Eğitim faaliyetlerinden memnun kalmayan az sayıdaki çiftçinin başlıca gerekçeleri yeni bir şey öğrenmedikleri (belirtilme sıklığı 48) ve kendilerin ilgilendiren konuların kapsamadığıdır (belirtilme sıklığı yüzde 29).

Tablo 55 Üretim Süreçleri Konusunda Kendisini Geliştirme

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Evet, eşe dosta soruyorum	792	43,4	79,4
Evet, ilgili yayınları izliyorum	563	30,9	56,4
Evet, yeni tohumlar, yeni ürünler deniyorum	397	21,8	39,8
Hayır, gerek duymuyorum	71	3,9	7,1
Toplam	1823	100	182,7
(n=998)			

Kamu kurumlarınca yürütülen eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri dışında çiftçilerin önemli bir çoğunluğu üretim süreçlerine ilişkin olarak kendilerini geliştirmek için çaba gösterdiklerini belirtmiştir.

Bu çabalar başlıca üç temel başlıkta toplanabilmektedir: Üretimle ilgili bilgilerini artırmak için eşe dosta danışma (belirtilme sıklığı yüzde 79), ilgili yayınları izleme (belirtilme sıklığı yüzde 56), yeni tohum/yeni ürün deneme (belirtilme sıklığı yüzde 40).

Temel sorunlar

Tablo 56 Köyün Sorunları

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Ekonomik sorunlar	809	21,2	81,1
Köylünün borçlu olması	433	11,3	43,4
İşsizlik	392	10,3	39,3
Ürünlerin satılamaması	61	1,6	6,1
Ekonomik sorunlar toplam	1695	44,4	169,9
Gençlere yönelik alanların olmaması	304	8	30,5
Sosyal tesis olmaması	293	7,7	29,4
Kadınlara yönelik alanların olmaması	277	7,2	27,8
Diğer	2	0	0,2
Toplam sosyal alan olmaması	876	22,9	87,9
Arazilerin çok dağınık olması	277	7,2	27,8
Arazilerin verimsizleşmesi	57	1,5	5,7
Mera olmaması	10	0,3	1
Diğer	5	0,1	0,5
Toplam arazi sorunları	349	9,1	35
Göç vermesi	341	8,9	34,2
Göç alması	30	0,8	3
Toplam göç sorunu	371	9,7	37,2
Sulama sorunu	331	8,7	33,2
Yol sorunu	64	1,7	6,4
Altyapı	28	0,8	2,8
Diğer	7	0,3	0,7
Toplam altyapı sorunları	99	2,8	9,9
Çevre kirliliği	85	2,2	8,5
Diğer	13	0,2	1,3
Toplam	3819	100	382,9

(n=998)

Görüşülen kişilere yaşadıkları köylerdeki başlıca sorunlar sorulmuştur. Her görüşmede, bu konuyla ilgili ortalama 3-4 sorun belirtilmiştir.

Belirtilen başlıca sorunlar ekonomik, sosyal ve tarımsal üretime ilişkindir. Sorunların başında bir paket olarak ekonomik olanlar gelmektedir (belirtilme sıklığı yüzde 81). Buna bağlı olarak köylünün bankaya, tüccara, tefeciye borçlu olması (yüzde 43), işsizlik (yüzde 39) ve ürünlerin pazarlama sorunları/satılamaması (yüzde 6) belirtilmiştir.

Köylerde sosyal tesis eksikliğinin belirtilme sıklığı yüzde 30 dolayındadır. Bunun yanı sıra gene aynı oranda gençlere yönelik tesislerin/alanların bulunmaması ve kadınlara yönelik alanların bulunmaması (belirtilme sıklığı yüzde 27) belirtilmiştir.

Başka bir sosyal konu, köylerin göç vermesi de sıkça belirtilen sorunlardan biridir (belirtilme sıklığı yüzde 34). Bu arada yüzde 6 oranında köylerin göç aldığı söylenmiştir.

Tarımsal üretime ilişkin sorunlar kapsamında başlıca sulama sorunları (belirtilme sıklığı yüzde 33), arazilerin dağınık olması (yüzde 28) ve arazilerin verimsizleşmesi (yüzde 6) belirtilmiştir.

Çevre sorunları görece düşük oranlarda belirtilmiştir (toplam yüzde 8,5).

Tablo 57 Köyde Çevre Sorunları Yaşanıyor mu?

	Sayı	Yüzde
Evet	365	36,6
Hayır	548	54,9
Toplam	913	100

Köyün temel sorunları arasında çevre sorunlarını belirtmeyenlere bu konu hatırlatıldığında yüzde 37 oranında sorun yaşadığında ilişkin cevap alınmıştır. Bu durumda görüşülen kişilerin toplam yüzde 45'i köylerinde çevre sorunu olduğuna ilişkin kanaat belirtmiştir.

Tablo 58 Köyün Başlıca Çevre Sorunları

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Nehirlerimiz, derelerimiz kirlendi	263	34,3	58,4
İklim değişti, eskisi gibi kış olmuyor	213	27,8	47,3
Su kalmadı	207	27	46
Toprak eskisi gibi verimli değil	69	9	15,3
Çöp	6	0,7	1,3
Diğer	8	0,9	1,7
Toplam	766	99,7	170

(n=450)

Belirtilen çevre sorunlarının başında nehirlerin, derelerin kirlenmesi gelmektedir (belirtilme sıklığı yüzde 58). Daha sonra iklim değişikliğinden söz edilmiş, özellikle eskisi gibi kış olmadığı vurgulanmıştır (yüzde 47). Çevre sorunları arasında belirtilen üçüncü temel başlık su potansiyelinin yok olmasıdır (yüzde 46). Aynı ölçüde sıklıkla olmasa da toprağın eskisi gibi verimli olmadığı da belirtilen çevre sorunlarından bir başkasıdır (yüzde 15).

Anket yapılan 91 köyün 8'inde arazi toplulaştırması uygulanmıştır:

Tablo 59 Arazi Topluştırılması Yapılan Köyler

İl	İlçe	Köy
Edirne	Keşan	Gündüzler, Türkmen
Edirne	Meriç	Yakupbey
Edirne	Merkez	Değirmenyeni
Edirne	Uzunköprü	Kırcasalih, Muhacirkadı, Sultaşah
Tekirdağ	Merkez	Karacakılavuz

Tablo 60 Arazi Toplulaştırılması Konusundaki Düşünceler

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Olumlu			
Çiftçi tek parça tarlada tarım yapar	187	11,7	18,7
Zamandan tasarruf ederiz	78	4,8	7,8
Ulaşım kolay olur	68	4,2	6,8
İş kolaylaşır, yorulmayız	68	4,2	6,8
Üretim, ekim kolay olur	47	2,9	4,7
Diğer	2	0,1	0,2
Toplam ulaşım, zaman, emek tasarrufu	450	27,9	45
Masraf azalır, ekonomik olur	208	12,9	20,8
Mazot maliyeti azalır	58	3,6	5,8
Maddi yönden iyi olur, kar ederiz	18	1,1	1,8
Gübrenden tasarruf	3	0,2	0,3
Toplam ekonomik fayda	287	17,8	28,7
Verim artar	113	7	11,3
Ekilebilir arazi alanları artar, tarla kayıpları azalır	40	2,5	4
Makinelik tarım daha kolay yapılır	20	1,2	2
Toprağın işlenme ve kalitesi artar	11	0,7	1,1
Topraklar korunur ve gelişir	9	0,6	0,9
Diğer	13	0,7	1,3
Toplam toprak daha iyi değerlendirilir	206	12,7	20,6
Sulama açısından faydalı olur	68	4,2	6,8
Genel olarak olumlu, faydalı buluyor	156	9,7	15,6
Diğer olumlu	33	2	3,3
Toplam olumlu	1200	74,3	120,0
Olumsuz			
Faydası olmaz verimsiz, engebeli topraklar yan yana gelebilir	37	2,3	3,7
Genelde olumsuz-faydasız buluyor	29	1,8	2,9
İnsan ilişkileri bozulur	24	1,4	2,4
Adaletli dağılım olmaz	7	0,5	0,7
Diğer	17	1,1	1,7
Toplam olumsuz	114	7,1	11,4
Fark etmez, duruma göre değişir	36	2,2	3,6
Gerek yok, yapılamaz	29	1,8	2,9
Bilgim yok ama duydum	39	2,4	3,9
Diğer	25	1,5	2,5
Cevap yok	172	10,7	17,2
Toplam	1615	100	161,5

(n=998)

Arazi toplulaştırmasına ilişkin görüşler çoğunlukla olumludur. Bu olumlu görüşler başlıca üç başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi “tarla sayısının azalmasının getireceği ulaşım, zaman, emek tasarrufu”dur (toplam belirtilme sıklığı yüzde 45). İkincisi “ekonomik fayda”dır

(topal belirtilme sıklığı yüzde 29). Üçüncüsü ise “toprağın daha iyi değerlendirilmesi”dir (toplam belirtilme sıklığı yüzde 21).

Az sayıdaki olumsuz görüş temelde bu konuda duyulan kuşkulardan (verimsiz toprağa rastlamak, adaletsiz dağıtım, insan ilişkilerinin bozulması) kaynaklanmaktadır.

Ekonomik durum değerlendirmesi

Tablo 61 Beş Yıl Öncesine Göre Hanenin Ekonomik Durumu

	Sayı	Yüzde
Daha kötü	455	45,6
Aynı	399	40,0
Daha iyi	142	14,2
Cevap yok	2	0,2
Toplam	998	100

Görüşülen kişilerin yüzde 40’ı beş yıl öncesiyle karşılaştırıldığında ekonomik durumlarının aynı olduğunu belirtmiştir. Beş yıl öncesine göre ekonomik durumlarının daha kötü olduğunu düşünenler (yüzde 46), daha iyi olduğunu düşünenlerden (yüzde 14) hayli çoktur.

Tablo 62 Önümüzdeki Beş Yılda Hanenin Ekonomik Durumu

	Sayı	Yüzde
Daha kötü olacak	248	24,8
Aynı kalacak	539	54,0
Daha iyi olacak	175	17,5
Cevap yok	36	3,6
Toplam	998	100

Önümüzdeki beş yıla ilişkin olarak tahminler biraz daha olumludur. Görüşülen kişilerin yüzde 25’i bu sürede ekonomik durumlarının daha kötüye gideceğini söylerken, yüzde 17,5 daha iyiye gideceği kanısındadır. Durumlarında bir değişiklik olmayacağını düşünenler ise yarıdan çoktur (yüzde 54).

Tablo 63 Ekonomik Durumuna İlişkin Beklentisi Olumsuzsa, Önlem Alma Düşüncesi

	Sayı	Yüzde
Evet, düşünüyorum	76	30,6
Hayır, düşünmüyorum	172	69,4
Toplam	248	100

Önümüzdeki beş yılda ekonomik durumlarının daha kötü olacağını düşünen 248 çiftçinin, bu konuda bir önlem alma eğilimleri irdelenmiştir. Verilen cevaplara göre önümüzdeki yıllarda ekonomik güçlüklerle karşı aktif bir tutum almaya niyetli olanlar yüzde 30 dolayındadır. Yüzde 70 dolayında çiftçi ise kaderlerine razı olmuş bir tutum içindedir.

Tablo 64 Ekonomik Durumunu Düzeltme Yönünde Alınması Düşünülen Önlemler

	Sayı	Yüzde	Kişi yüzde
Tarımı, hayvancılığı bırakmak, tarla satmak	31	40,7	40,7
Borçtan kaçınmak, harcamaları kısmak	29	38	38
Başka alana, ürüne yönelmek	11	14,5	14,5
Daha çok çalışmak, ek iş yapmak	9	11,8	11,8
Göç	2	2,6	2,6
Diğer	8	10,4	10,4
Toplam	90	118	118

(n=76)

Ekonomik güçlüklerle mücadele konusunda ileri sürülen ilk önlem tarım ve hayvancılığı bırakmak ya da tarla satmaktır. Bunun dışında ekonomik rasyoneli olan başka önlemler de vurgulanmıştır. Harcamaları kısım borçtan kaçınmak, başka ürüne yönelmek, daha çok çalışmak bu tür önlemlerdir.

Tablo 65 Devlet Desteklerine İlişkin Görüşler

	Hiç katılmam	Biraz katılırim	Katılırim	Çok katılırim	CY	Ortalama
Devlet destekleri artırılmalıdır	0,3	0,2	8,6	89,6	1,3	3,90
Tarla tarımından çok hayvancılığa önem verilmelidir	5,7	22,0	37,3	33,8	1,2	3,00
Kooperatifçiliğe önem verilmelidir	1,6	1,5	27,2	68,5	1,2	3,65
Büyük çiftlikler kurulmalıdır	22,8	7,0	27,3	41,5	1,4	2,89
Daha çok gelir getirecek yeni ürünler ekilmelidir	0,2	1,0	22,5	74,8	1,4	3,74

Görüşmelerin sonunda yöredeki tarımsal üretimle ilgili bazı uygulamalara ilişkin olarak çiftçilerin görüşleri alınmıştır. Aşağıdaki konulara çiftçilerin ne ölçüde katıldığı sorgulanmıştır:

Trakya’da tarımın geliştirilmesi için,

- Devlet destekleri artırılmalıdır
- Tarla tarımından çok hayvancılığa önem verilmelidir
- Kooperatifçiliğe önem verilmelidir
- Büyük çiftlikler kurulmalıdır
- Daha çok gelir getirecek yeni ürünler ekilmelidir

Büyük bir çoğunluk devlet desteklerinin artırılması gerektiği görüşündedir (ortalama 3,9/4). Yeni ürünlerin denenmesi (3,74/4) ve kooperatifçiliğe önem verilmesi (3,65/4) yüksek oranda desteklenen öteki görüşlerdir. Hayvancılığa önem verilmesi de belirli bir oranda destek bulmuştur (3/4).

Trakya’da tarımın gelişmesi için büyük çiftliklerin kurulması görece az destek bulmuştur. Çiftçilerin dörtte bire yakını (yüzde 23) bu fikre hiç katılmamaktadır.